

MASSMEDIER OCH BESLUTSFATTARE:

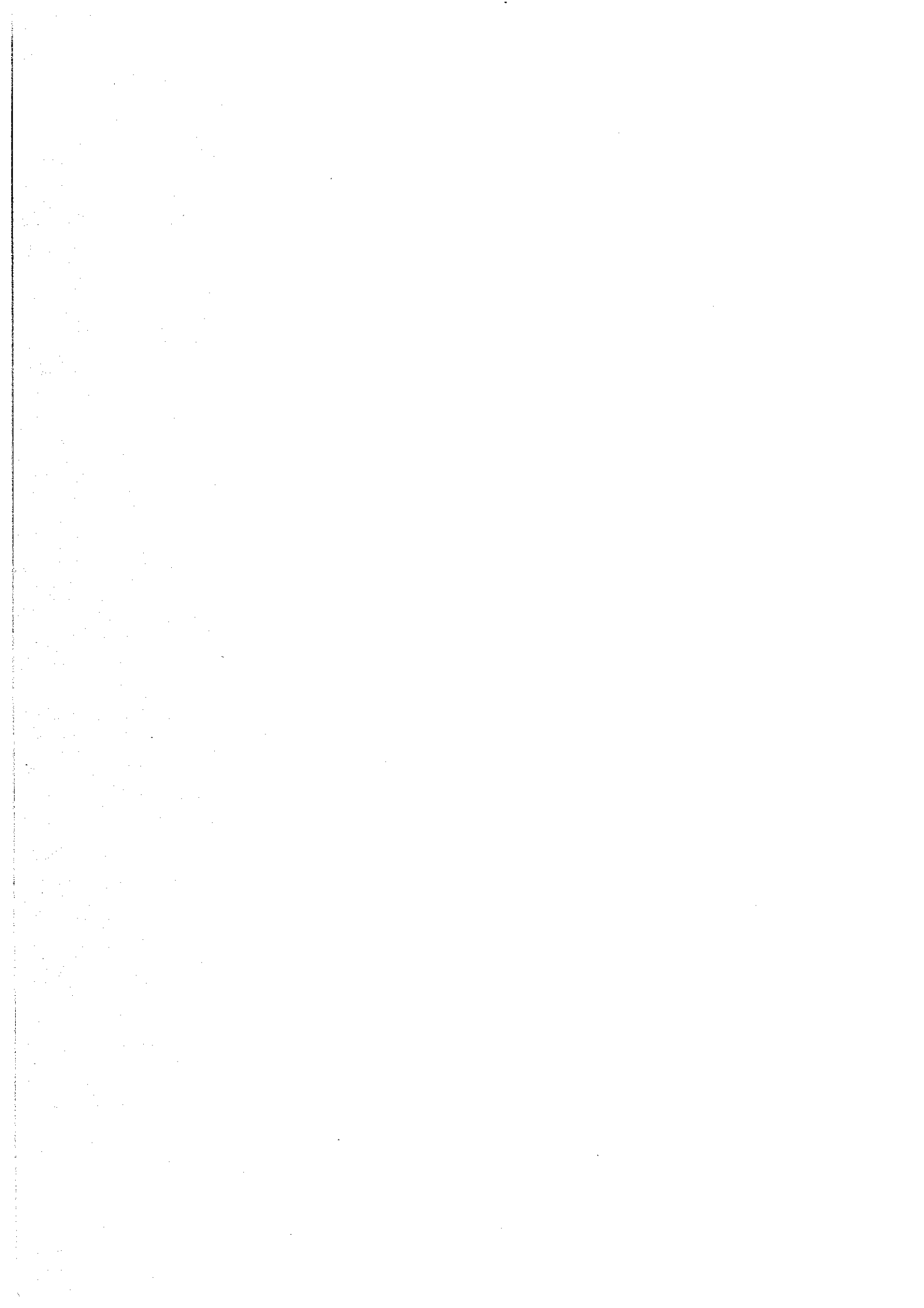
EN LITTERATURSTUDIE

Monika Djerf

ARBETSRAPPORT NR 47

1989

ISSN 0283-6696

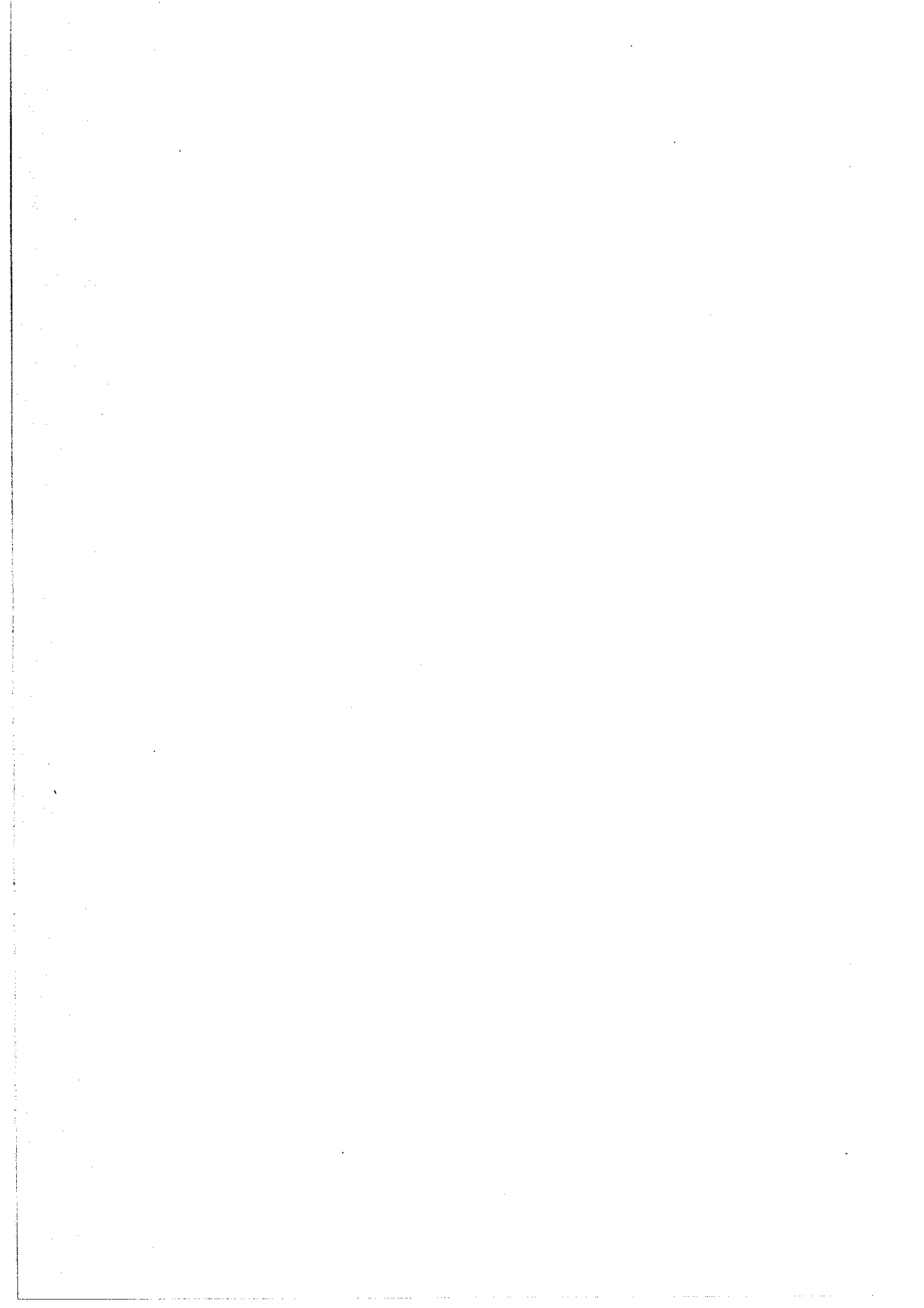
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	<u>Sida</u>
1. INLEDNING	1
DEL I: LITTERATURÖVERSIKT	
2. FORSKNING OM MASSMEDIER OCH BESLUTSFATTARE	2
2.1 <u>Litteraturinventeringen</u>	3
2.2 <u>Teman i forskningen</u>	6
2.2.1 Hur beslutsfattarna påverkar massmedierna	7
2.2.2 Hur massmedierna påverkar beslutsfattarna	9
DEL II: RELATIONEN MELLAN JOURNALISTER OCH BESLUTSFATTARE: EN LITTERATURSTUDIE	
3. RELATIONEN I LITTERATUREN	12
3.1 <u>Disposition</u>	13
4. SYNEN PÅ JOURNALISTER OCH JOURNALISTIK	14
4.1 <u>Den normativa synen på massmedierna</u>	14
4.1.1 Massmedieideologier	14
4.1.2 Debatt om den sociala ansvarsideologin	16
4.1.3 En empirisk jämförelse av synen på medierna	18
4.2 <u>Åsikter om journalister och journalistik</u>	21
4.2.1 Förtroende, åsikter, bedömningar	21

4.3	<u>Slutsatser: en ambivalent syn</u>	25
4.3.1	Allmänna förklaringar: makt och beroende	25
4.3.2	Förklaringar till synen på journalister	28
4.3.3	Förklaringar till åsikterna om bevakningen ...	29
5.	RELATIONEN MELLAN POLITIKER OCH JOURNALISTER	33
5.1	<u>Ett ömsesidigt beroende</u>	33
5.1.1	Samarbete och konflikt	36
5.2	<u>En relation i utveckling</u>	40
5.2.1	Tendenser mot ökade konflikter	41
5.2.2	Tendenser mot ökad harmoni	44
5.3	<u>Slutsatser: myt och verklighet</u>	45
6.	MAKTEN ÖVER NYHETSUTBUDET	47
6.1	<u>Forskning kring förklaringar av nyhetsutbudet</u>	47
7.	JOURNALISTISKA FÖRKLARINGAR	49
7.1	<u>Utgångspunkter: journalisternas värderingar styr</u> ...	50
7.2	<u>Empiriska studier: jämförande verklighetsbilder</u>	51
7.3	<u>Slutsatser: nyhetsbilden speglar värderingarna</u>	52
7.4	<u>Förklaringarna: omedveten men ofrånkomlig vinkling</u> .	53
8.	ORGANISATIONSSTRUKTURELLA FÖRKLARINGAR	54
8.1	<u>Utgångspunkter: strukturella begränsningar</u>	54
8.2	<u>Empiriska studier: den journalistiska arbetsprocessen</u>	55

8.3	<u>Slutsatser om journalisterna och deras källor</u>	55
8.3.1	Valet av källor: rutinkontakter med institutionella eliter	56
8.3.2	Makten över innehållet: källorna har störst inflytande	57
8.4	<u>Förklaringar: effektivitet, makt, tillgänglighet</u> ...	58
8.4.1	Valet av källor	58
8.4.2	Varför journalisterna kommer i underläge	61
8.4.3	Effekterna: maktens spegel?	62
9.	<u>MAKTRELATIONELLA FÖRKLARINGAR</u>	63
9.1	<u>Utgångspunkter: ömsesidigt utbyte och beroende</u>	64
9.1.1	Ett utbytesförhållande	64
9.1.2	En maktrelation	65
9.2	<u>Empiriska studier: mediestrategier och medieframträdanden</u>	65
9.2.1	Mediestrategier	66
9.2.2	Mediestrategiernas effekter	75
9.2.3	Bevakningen av politikerna	81
9.3	<u>Slutsatser: makten växlar</u>	83
9.4	<u>Förklaringarna: styrkeförhållandet växlar</u>	84
9.4.1	Intresse och kontroll: institutionellt baserad makt	85
10.	<u>SAMMANFATTNING</u>	87
	<u>LITTERATURFÖRTECKNING</u>	90

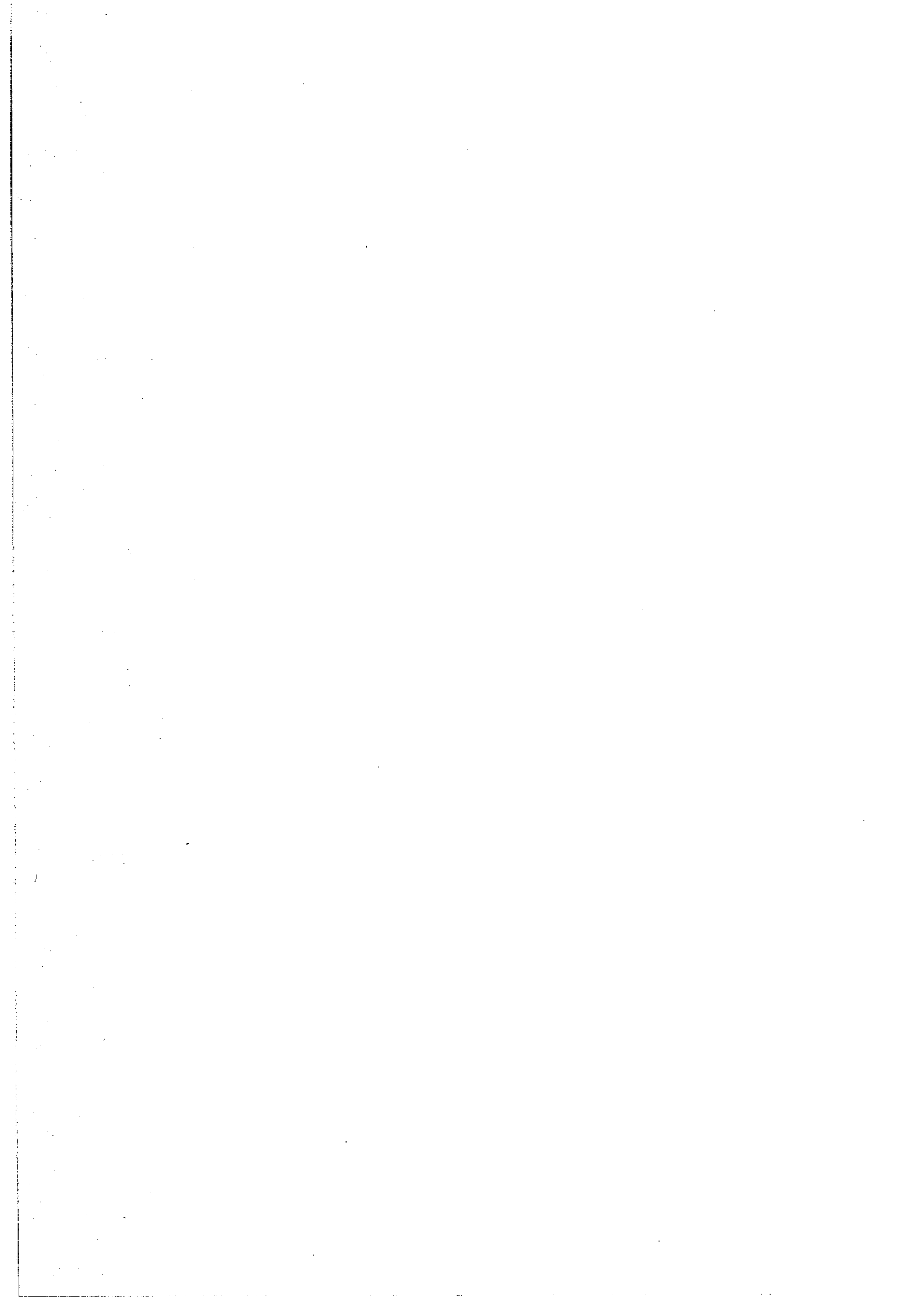
1. INLEDNING

Denna rapport presenterar dels en litteraturöversikt, dels en litteraturstudie av tidigare forskning om de samhälleliga beslutsfattarnas relationer till massmedier och journalister. Avsikten med rapporten är att kartlägga och sammanställa svensk och internationell forskning och litteratur som belyser hur personer i beslutsfattande ställning inom näringsliv, politik, organisationer och förvaltning påverkar och påverkas av medierna.

Rapporten består av två delar. Den första delen, Litteraturöversikt, redovisar en inventering av litteratur och forskning om relationen mellan beslutsfattare och massmedier. Litteraturen presenteras kortfattat och systematiseras efter olika teman. Ett tema utgör då en samlingsbeteckning för likartade frågeställningar eller utgångspunkter hos ett antal författare.

Den andra delen av rapporten, Relationen mellan beslutsfattare och journalister: en litteraturstudie, granskar delar av litteraturen mer ingående, både teoretiskt och empiriskt. Syftet är att välja ut vissa enskilda teman och presentera forskning som belyser dessa mer utförligt.

Arbetet med rapporten har utförts med stöd av stipendiemedel från Wahlgrenska stiftelsen och inom ramen för forskningsprojekten Opinionsbildningsmakten (inom Maktutredningen) och Riksdagen, valen och den representativa demokratin vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg.

DEL I:
LITTERATURÖVERSIKT

2

2. FORSKNING OM MASSMEDIER OCH BESLUTSFATTARE

Syftet med denna litteraturöversikt är att kartlägga, systematisera och sammanställa tidigare forskning om beslutsfattarnas relationer till massmedier och journalister.

Att begreppet relation används innebär att genomgången utgår från att det handlar om inflytandeströmmar och påverkan i två riktningar: från medierna till beslutsfattarna och från beslutsfattarna till medierna. Ur beslutsfattarnas perspektiv handlar frågan om förhållandet således både om hur man påverkar och påverkas av massmedierna. Dessa två frågeställningar utgör grunden för litteraturgenomgångens uppläggning och litteraturen kommer att delas in i två huvudteman som motsvarar dessa.

När det gäller den första frågeställningen -- hur beslutsfattarna påverkar massmedierna -- avses endast litteratur som belyser elitaktörernas inflytande över medieutbudet i sin egenskap av nyhetskällor. Litteratur som tar upp ägarinflytandet över journalistiken, samt statsmakternas påverkan på massmediernas verksamhet (lagstiftning, censur) kommer inte att tas med i översikten. Däremot kommer litteratur som behandlar relationen mellan beslutsfattare och journalister i allmänhet och litteratur om beslutsfattarnas inställning till journalister och journalistik också att inkluderas under detta huvudtema.

Den omvända frågeställningen -- hur massmedierna påverkar beslutsfattarna -- gäller inte massmediernas effekter på beslutsfattandet i första hand. Både politiker och journalister bedriver sin verksamhet med medborgarnas krav, stöd och intressen för ögonen. Politiken och det politiska beslutsfattandet kan egentligen sägas handla om ett komplicerat spel mellan tre aktörer -- medborgare, massmedier och beslutsfattare. En väsentlig fråga är vilken roll massmedierna innehar i detta spel. Under det andra huvudtemat återfinns därför litteratur som belyser massmediernas roll i opinionsbildningen och i den politiska beslutsprocessen i allmänhet. Litteratur om massmediernas direkta effekter på beslutsfattandet utgör där en viktig del.

2.1 Litteraturinventeringen

Genomgången av tidigare forskning har skett på två olika sätt. Först och främst har en traditionell litteraturinventering av böcker och tidskrifter genomförts. Denna har emellertid samtidigt kompletterats med en systematisk genomgång av samtliga årgångar av 14 olika tidskrifter inom områdena masskommunikation och statsvetenskap under åren 1974-1988. Syftet med denna kartläggning är att få ett helhetsintryck av forskningsläget vad gäller relationen mellan beslutsfattare och massmedier i synnerhet, men också vad gäller opinionsbildning, journalistik och politisk kommunikation i stort.

I inventeringen ingår i huvudsak skrifter från början av 1970-talet och framåt, men enstaka referenser till centrala verk från 1960-talet och tidigare förekommer. Genomgången omfattar skandinavisk och anglo-amerikansk forskning. Tyngdpunkten ligger dock på det skandinaviska litteraturutbudet och i synnerhet då på det svenska¹.

Sparsamt med forskning

Det generella intrycket av genomgången av litteraturen på området är att forskning om massmedierna och beslutsfattarna ännu så

¹Följande kan tilläggas: Böcker och artiklar som har tonvikten lagd på journalisterna/medierna och som endast i mindre utsträckning behandlar beslutsfattarna ingår normalt inte (t ex journalistundersökningar). Allmänt inriktade skrifter om medier och politik ingår normalt inte heller. Det amerikanska utbudet av böcker av denna typ är förhållandevis stort. Ett fåtal av dem har tagits med, om de ägnat beslutsfattarna-massmedierna stor intresse och kan anses bidra med viktig kunskap på detta område. Allmänna studier av massmediernas innehåll har också exkluderats från genomgången, även om de i vissa fall också kommer in på hur olika elitgrupper kommer fram i medierna. Studier av mediernas bevakning av valrörelser och granskningar av näringslivsmaterialet i pressen, är exempel på undersökningar som inte finns med. Skälet till detta är att denna undersökning är aktörsinriktad och behandlar beslutsfattarna som enskilda organisationsföreträdare, medan innehållsstudierna oftast är sakfrågeinriktade och tar sikte på hur olika verksamhetsområdena eller enskilda sakområden i sig bevakas av massmedierna. Detta är visserligen också centrala frågeställningar, men de ligger utanför denna undersöknings ram.

länge är ganska sparsamt förekommande. Detta resultat överensstämmer helt med vad andra forskare, som försökt sig på att inventera det amerikanska forskningsläget, kommit fram till (Martin 1981; Rivers m fl 1975).

Mängden amerikansk forskning om relationen politiker-massmedier hade dock år 1988 ackumulerats så mycket att en sammanfattande "lärobok" i ämnet kunde produceras. Press och Verburg (1988) sammanställer i sin bok American Politicians and Journalists den samlade kunskapen inom forskningen om journalister och politiker. På traditionellt amerikanskt sätt uppehåller sig författarna dock enbart kring amerikanska förhållanden och amerikansk forskning. Något tidigare försök till svensk eller skandinavisk litteraturgenomgång finns inte. Värt att nämnas är ändå att när Siune (1984) skrev sin forskningssammanfattning om medier och politik kom den endast att mycket kortfattat beröra beslutsfattarna och massmedierna. Tabell 1 visar antalet artiklar om massmedierna och beslutsfattarna som identifierats i 14 tidskrifter i årgångarna 1974 till 1988.

Tabell 1 Utbudet av artiklar om beslutsfattarna och massmedierna i vetenskapliga tidskrifter åren 1974-1988 (antal artiklar per år)

TIDSKRIFTER	År														
	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88
European journal of communication	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	0
Communication Research	-	-	-	-	-	-	-	-	0	1*	0	1*	0*	0	0
Journal of Communication	-	-	0	0	0	-	-	0	0	0	1	0	1	0*	1
Public Opinion Quarterly	2	0	1	1	2	0	1	0	0	1	0	1	2	1	0
Journal of Broadcasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gazette	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Journalism Quarterly	4	2	2	2	2	2	1	2	1	1	2	1	0	1	2
Tidskrift för samhällsforskning	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0
American Political Science Review	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Political Studies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Political Science Quarterly	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
European Journal of Political Res.	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Scandinavian Political Studies	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0*	0
Statevetenskaplig tidskrift	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0*	0

Kommentarer: * Ett enskilt nummer av tidskriften för denna årgång saknas och har inte kunnat studeras. För 1988 gäller att endast de tidskrifter som varit tillgängliga vid tidpunkten för genomgången ingår i analysen. - Denna årgång av tidskriften ingår ej i undersökningen.

orsk-
tande
te på
orsk-
n väl
t ex
reign

är av
någon

let i
tiker
na är
på en
rens-
ocio-
och
står
luts-
nakt-
oner-

litte-
peci-
ktive
jag

råge-
tare.

Uppdelningen i teman gör att många författare återkommer på flera ställen i genomgången, eftersom de flesta berör många teman i sina analyser. Med tanke på forskningsutbudets inriktning mot offentliga beslutsfattare kommer genomgången koncentreras på undersökningar om politiker och myndighetsföreträdare.

Detta innebär naturligtvis inte att studier av andra elitgruppers relationer till massmedierna helt och hållet saknas. Fackföreningsrörelsen och massmedierna studeras av Lewin (1977) och Sagerlöv (1987), näringslivet av Fjaestad och Nowak (1971), Rippey (1978), Rippey (1981) och Ryan och Martinson (1984), samt forskare och vetenskapsmän av Dunwoody och Ryan (1983), Dunwoody och Scott (1982), Ryan (1979) samt Tankard och Ryan (1974). Westerståhl och Johansson (1985) studerar bl a hur olika beslutsfattande aktörer inom politik, näringsliv, organisationer och förvaltning används som "nyhetskällor" i svenska massmedier.

2.2.1 Hur beslutsfattarna påverkar massmedierna

När det gäller frågan om hur beslutsfattarna påverkar massmedierna finns fyra huvudteman inom forskningen. Det första handlar om beskrivningar av motiven för och diskussioner om vad som kännetecknar relationen mellan beslutsfattare och journalister. Relationen i sig utgör i detta perspektiv det primära studieobjektet och den beroende variabeln.

Följande författare tar upp detta tema: Arterton (1984), Asp (1986), Blanchard (1974), Blumler och Gurevich (1981), Cockerell (1984), Cohen (1963), Cohen (1986), Dunn (1969) Dyer och Nayman (1977), Eide (1984), Elleman-Jensen (1982), Ghersetti (1982), Glick (1966), Graber (1980), Grossman och Kumar (1979), Grossman och Kumar (1981), Grossman och Rourke (1976), Hess (1984), Hoyer (1982b), Juergensen (1981), Linsky (1986a), Lycksell (1989), Mathiesen (1986), Miller (1976), Miller (1978), Miller (1984), Nimmo (1978), Olsen och Saetran (1980), Paletz och Entman (1981), Press och Verburg (1988), Ranney (1983), Russel (1984), Seymour-Ure (1982), Sigal (1973), SOU (1975:78), Tunstall (1970) och Tunstall (1971).

Från politikernas sida handlar relationen till journalisterna i stor utsträckning om att kunna kontrollera sina framträdanden i medierna. Beslutsfattarna använder en mängd aktiviteter och strategier både för att befrämja och undvika medieuppmärksamhet. Undersökningar av olika aspekter av beslutsfattarnas massmediestrategier, t ex organisation, omfattning och utveckling av mediekontakter samt kampanj- och mediestrategier, behandlar nästan uteslutande amerikanska förhållanden, t ex Agranoff (1976), Arterton (1984), Blumenthal (1981), Cook (1988), Hess (1984), Grossman och Kumar (1981), Nimmo (1981), Press och Verburg (1988), Sigal (1973) samt Spragens (1980).

Den svenska och nordiska forskningen är mindre omfattande och representeras av Eide (1984) samt Holmberg och Esaiasson (1988).

Beslutsfattarnas åsikter om och värdering av journalisterna, journalistiken och massmediernas roll och inflytande i samhället utgör ett tredje tema och studeras av Asp (1988), Clotfelter och Peters (1979), Cohen (1963), Cohen (1986), Egeberg, Olsen och Roness (1980), Eide (1984), Fjaestad och Holmlöv (1977), Hale (1975), Holmberg och Esaiasson (1988), Hoyer (1982c), Kinnard (1976), Linsky (1986a), Lycksell (1989), Orwant och Ullman (1974), Press och Verburg (1988) samt SOU (1975:78).

Relationen mellan journalisterna och beslutsfattarna kan också ses som oberoende variabel och förklaringsfaktor när det gäller att förklara nyhetsutbudet. Hur beslutsfattarna i egenskap av nyhetkällor påverkar nyhetsprocessen och medieutbudet diskuteras av Asp (1986), Berkowitz (1987), Borde (1981), Cockerell m fl (1984), Cohen (1963), Eide (1984), Fico (1984), Furhoff (1981), Furhoff (1986), Gans (1979), Ghorpade (1984), Hale (1978), Hess (1981), Hess (1984), Hess (1986), Hoyer (1982a), Kaid (1976), Martin och Singletary (1981), Mathiesen (1986), Miller (1977), Olsen och Saetran (1980), Paletz och Entman (1981), Sigal (1973), Tuchman (1978), Tunstall (1970), Tunstall (1971), Thurén (1986), Thurén (1988) samt Weaver och Wilhoit (1974).

2.2.2 Hur beslutsfattarna påverkas av massmediernas

När det gäller den andra huvudfrågeställningen är det svårare att hitta några enhetliga teman, främst på grund av att forskningen hittills varit mycket sparsam. Hur beslutsfattarna använder och värderar massmedierna, t ex som informationskälla, behandlas av Bratbak och Olsen (1980), Cohen (1963), Cohen (1986), Grau (1976), Linsky (1986a), Riffe (1988), SOU (1975:78) samt Weiss (1974).

Frågor om massmediernas roll i den politiska beslutsprocessen har ställts inom ett antal olika forskningstraditioner inom statsvetenskap och masskommunikation, t ex av maktforskare, policyforskare samt opinions- och masskommunikationsforskare. Begreppet dagordning (agenda) är gemensamt för de olika forskningstraditionerna. Maktforskarna reser frågor om massmediernas makt över de politiska besluten och över den politiska dagordningen (hos såväl formella beslutande organ som organisationer och partier). Policy-forskarna frågar sig hur samhällsproblem uppmärksammas och blir föremål för åtgärder och beslut ("policy") hos de politiska beslutsfattarna, s k "agenda-building". Studier av massmediernas dagordningsfunktion kan också avse studier av massmediernas inflytande över prioriteringen av politiska sakfrågor på beslutsfattarnivå (opinionsbildning på massnivå är annars dagordningsforskningens traditionella studieobjekt).

Följande författare har utifrån olika teoretiska perspektiv tagit upp frågan om massmediernas roll i den politiska beslutsprocessen: Cobb och Elder (1971); Cobb och Elder (1981): litteraturgenomgång av policy-forskningens syn på massmedierna; Daugaard (1981), Eide och Hernes (1987), Hernes (1978), Høyer (1982 a,b), Kingdon (1984), Lang och Lang (1981), Manheim (1987), Molotch m fl (1987), Nelson (1984), Paletz m fl (1980) och Puijk (1987) samt Rogers och Dearing (1988).

Studier av enskilda fall av beslutsfattande, som tar upp massmediernas påverkan på besluten och på politikens utformning vad gäller olika politiska sakfrågor och politikområden, har genomförts av Asp (1978): miljöaktion; Bjereld (1989): utrikespolitik;

Bolin (1987): pornografi; Bäck (1979): internationella frågor; Cohen (1986): utrikespolitik; Cook m fl (1983): hemsjukvård; Davidson (1974): utrikespolitik; Eide och Hernes (1987): hälsovårdspolitik; Holmberg och Asp (1984): energipolitik; Kingdon (1984): trafik och hälsovård; Lambeth (1978): energipolitik; Lang och Lang (1981): Watergate; Larson (1986): utrikespolitik; Leff m fl (1986): polisbrutalitet; Lindeberg (1983): miljö; Linsky (1986a,b): social, utrikes, miljö etc; Meilby och Minke (1983): miljö; Nelson (1984): barnmisshandel; Protess m fl (1985): våldtäkter; Protess m fl (1987): miljö; Puijk m fl (1984): socialpolitik; Schoenfeld (1979): miljölagstiftning; Walker (1977): trafik, arbetsmiljö.

Renodlade effektstudier på elitnivå är ovanliga inom forskningen. Studier av massmediernas effekter på beslutsfattarna anknyter oftast till dagordningsforskningstraditionen (agenda-setting) och granskar hur massmedierna påverkar beslutsfattarnas uppmärksamhet för, kunskap om och beslut i olika sakfrågor, t ex Cook m fl (1983), Gilberg m fl (1980), Gormley (1975), Leff m fl (1986), Pritchard (1986), Protess m fl (1985) samt Protess m fl (1987).

Även Kingdon (1984), Linsky (1986a), Molotch m fl (1987), Nelson (1984) och Rogers och Dearing (1988) diskuterar vilken betydelse massmedierna har för vilka politiska sakfrågor som kommer upp på beslutsfattarnas dagordning. Eide (1984), Grau (1976) och Sivertsen (1986) studerar istället effekter genom att granska politikernas referenser till massmedierna i parlamentariska debatter. Andra författare som mer inriktat sig på att diskutera massmediernas institutionella effekter på det politiska systemet och på förutsättningarna för politiskt beslutsfattande är Graber (1980), Hernes (1978), Paletz och Entman (1981), Ranney (1983), Seymour-Ure (1974) samt Seymour-Ure (1982).

Diskussioner om inflytandet över dagordningen för den politiska debatten utgör ett femte tema inom forskningen. En första central frågeställningen gäller om det är politikerna som bestämmer vilka frågor som massmedierna skall ta upp, eller om det istället är massmedierna som bestämmer politikernas dagordning. En mer gene-

rell fråga handlar om hur inflytandeströmmarna och påverkansmönstret mellan journalister, politiker och medborgare ser ut. Frågor kring makten över den politiska dagordningen diskuteras av Asp (1983), Asp (1988), Atwood (1980), Black (1982), Eide (1984), Gaziano (1985), Gilberg m fl (1980), Høyer (1982b), Jackson-Beeck och Meadow (1979), Lang och Lang (1981), Lang och Lang (1983), Manheim (1987), Rogers och Dearing (1988), Siune (1982) samt Weaver och Elliott (1985).

Den forskning som gåtts igenom hittills har enbart behandlat förhållanden i stater som kan karaktäriseras som västerländska demokratier. Speciella studier av förhållandet mellan journalister/medier och beslutsfattare inom andra politiska system har genomförts av Badran (1988): Jordanien; Boyd (1987): medieanvändning på elitnivå i Egypten; Grant (1988): massmediernas inflytande över policy i Kina; Kwadwo och Salwen (1988): agenda-setting i Ghana; Manheim och Albritton (1984): PR-insatser för länder i tredje världen; samt Pratt och Manheim (1988): agenda-setting i Afrika.

DEL II:
RELATIONEN MELLAN JORNALISTER
OCH BESLUTSFATTARE:
EN LITTERATURSTUDIE

3. RELATIONEN I LITTERATUREN

"Walter Cronkite once remarked that 'Politics and media are inseparable. It is only that the politicians and the media are incompatible'. There is a love-hate relationship between government officials and the media. To perform their functions adequately, each needs the other. But they have conflicting goals and missions and operate under different institutional constraints". (Graber 1980:193).

Denna del av rapporten syftar till att mer ingående redovisa vissa utvalda delar av litteraturen om de politiska beslutsfattarnas relationer till journalister och medier.

Forskning och litteratur som belyser följande tre teman kommer att tas upp och behandlas: (1) de politiska beslutsfattarnas inställning till journalister och journalistik, (2) studier av vad som karaktäriserar relationen mellan journalister och beslutsfattare (t ex vilka konflikt- och samarbetsmönster som finns och varför) och (3) undersökningar av vilka konsekvenser relationen har för nyhetsutbudets utseende (vem som har makten över nyhetsutbudet).

Litteraturöversikten (del I i rapporten) visade att forskning om relationen mellan beslutsfattare och journalister är tämligen ovanlig både inom Sverige och internationellt. I den följande genomgången har jag därför försökt samla resultat från så många håll som möjligt.

Eftersom det handlar om att försöka sammanställa studier av helt olika politiska system och mediasystem är svårigheterna att säga något generellt om relationen mellan politiker och beslutsfattare uppenbara. Hur skall man t ex kunna jämföra studier av amerikanska toppolitiker och elitjournalister med studier av svenska landsortsreportrar och kommunalpolitiker?

För att någon mån kunna komma runt detta problem har jag försökt hålla genomgången på en mycket generell nivå. Rapporten har därför också i det närmaste karaktären av en exposé över forskning från mitten av 1970-talet och framåt.

Studien kommer i huvudsak att uppehålla sig kring offentliga beslutsfattare. I synnerhet politikerna ägnas mycket uppmärksamhet. Diskussionen kring journalisternas roll avser i första hand politiska reportrar, men kan även vara giltig för andra journalister som har till uppgift att bevaka samhällets beslutsfattare.

3.1 Disposition

Genomgången är disponerad på följande sätt: Avsnitt 4 tar upp vilken syn på journalister och massmedier som framkommer i undersökningar av inställningen hos samhällets beslutsfattare. Vilka åsikter, värderingar och normativa föreställningar har beslutsfattarna om medierna? Är samhällets makthavare genomgående kritiska och missnöjda, eller finns det också positiva röster?

Avsnitt 5 redovisar vad forskningen säger om hur relationen mellan journalisterna och makthavarna egentligen ser ut. Är det en relation fylld av motsättningar, eller är förhållandet i allmänhet harmoniskt? Vilka konflikt- och/eller samarbetsmönster finns och varför?

Avsnitten 6-9 analyserar, slutligen, de resultat som framkommit i forskning om journalistik och nyhetsförmedling när det gäller nyhetskällornas inflytande över medieutbudet. Är det journalisterna eller källorna som har makten över nyhetsutbudet? Försöker beslutsfattarna påverka nyhetsinnehållet till sin fördel? Hur går politikerna i så fall till väga och hur lyckas de?

4. SYNEN PÅ JOURNALISTER OCH JOURNALISTIK

I detta avsnitt kommer forskning som belyser den normativa synen på medierna, synen på journalisterna som enskilda yrkesutövare och yrkeskår, samt synen på journalistiken (medierna i samhället) att tas upp. När det gäller den normativa synen jämförs beslutsfattarnas åsikter också med journalisternas.

4.1 Den normativa synen på massmedierna

4.1.1 Massmedieideologier

Det finns många sätt att formulera en normativ syn på mediernas roll i samhället och politiken. På den mest generella nivån kan man tala om olika massmedieideologier (se Hadenius och Weibull 1985 och SOU 1975:79). Huvudkomponenterna i en massmedieideologi är föreställningar om mediernas förhållande till statsmakten (grad av inblandning och kontroll), föreställningar om vems intressen medierna skall företräda (allmänhetens, organisationernas, statsmaktens), och föreställningar om mediernas uppgifter i samhället (underhålla, bevaka, informera, kommentera). Traditionellt går gränsen mellan den frihetliga ("libertarian") och den auktoritära ideologin.

Den auktoritära ideologin

Enligt den renodlat auktoritära ideologin skall massmedierna vara ett instrument för statsmakten. Medierna skall inte ha någon självständig makt utan journalisterna och journalistiken skall underordnas statens intressen. För att genomföra de mediepolitiska målen använder de styrande en rad olika medel och sanktioner av olika karaktär. Dessa kan vara juridiska (censur, förhandsgranskning), ekonomiska (ekonomiska bidrag eller sanktioner) eller fysiska (våld och hot).

Den frihetliga ideologin

Den frihetliga ideologin utgör den auktoritära ideologins motsats. Dess främsta krav är att medierna skall stå fria från de politiska beslutsfattarna och statsmaktens kontroll. I sin renodlade form hyllas den fria marknaden; fri etableringsrätt, fri konkurrens, samt åsiktskonkurrens anses utgöra grunden i demokratin. Medierna skall fungera som en tredje statsmakt vid sidan av riksdag och regering och bevaka de styrande i medborgarnas namn. Den frihetliga synen på medierna utgör grunden i de västerländska demokratiernas syn på massmediernas samhällsställning (i synnerhet vad gäller synen på pressen).

Utveckling i publikens intresse

De två typerna av medieideologier har utvecklats vidare och modifierats. Motiven för modifikationerna är vanligtvis att värna om folkets/publikens intressen. Den marxist-leninistiska ideologin kan sägas vara en utveckling av den auktoritära ideologin. Medierna skall enligt denna syn fungera som propagandist, agitator och organisatör i partiets tjänst (i "folkets" intresse).

Den sociala ansvarsideologin är en vidareutveckling av den frihetliga ideologin. Den utvecklades efter en omfattande kritik mot den frihetliga ideologin som man menade i praktiken snarast stod för frihet från ansvar och moraliska förpliktelser från mediernas sida. Medierna levde inte upp till sitt ansvar inför medborgarna, utan i verkligheten fanns endast frihet för ägarna och vissa politiska eliter.

För att värna medborgarnas intressen skulle man från samhällets sida ställa vissa demokratiska krav på medierna. Enligt den sociala ansvarsideologin skall de ge korrekt och fullständig rapportering, vara ett forum för debatt och olika åsikter, ge en representativ bild av grupper i samhället, samt klargöra samhällets mål, värden och syften. Medierna har ett samhällsansvar som måste upprätthållas.

Ett grundläggande frihetligt krav är dock fortfarande att frihet från censur och direkta ingripanden från statsmakten skall råda. Tillsynen av mediernas verksamhet skall istället ske genom självkontroll (etiska regler). Den sociala ansvarsideologin är den syn på medierna som närmast motsvarar det svenska systemet.

4.1.2 Debatt om den sociala ansvarsideologin

Även om den sociala ansvarsideologin utgör grunden i det svenska massmediesystemet innebär detta inte att den inte varit upp för samhällsdebatt och diskussion.

Försvar av mediernas samhällsansvar

För det första finns det delade meningar om hur mediernas samhällsansvar bäst kan upprätthållas. Lars Furhoff (1974) menar t ex att det i en situation av monopolmedier (radio- och TV-monopolet och lokala tidningsmonopol) är svårt att kunna upprätthålla mediernas samhällsansvar. För att de demokratiska kraven på medierna som den sociala ansvarsideologin står för skall kunna försvaras krävs att professionella journalister (en välutbildad yrkeskår av journalister, som är inriktade på att tjäna samhällsintresset, och vars verksamhet bygger på självkontroll, enhetliga normer och etik) har det avgörande ansvaret för och inflytandet över nyhetsutbudet.

Furhoffs krav på en professionell ideologi tycks vara ytterligare en utveckling av den sociala ansvarsideologin i syfte att värna om publikens intressen. Den professionella ideologin betonar ännu starkare mediernas roll som kritisk granskare av makthavarna. Furhoff (1986) menar t ex att det är enfaldigt att kräva att medierna skall stå för ovinklad information. Utifrån Furhoffs perspektiv är all information vinklad på något sätt. Information som härrör från makthavarna och politikerna är vinklad "ovanifrån". För att kritiskt granska makthavarna bör journalisterna därför rapportera underifrån, från ett gräsrotsperspektiv. Medierna bör föra allmänhetens talan gentemot makthavarna.

Kritikerna mot en professionell ideologi är, enligt 1972 års pressutredning (SOU 1975:78:266), för det första medieägarna som har svårt att accepterat att deras anställda ensamma bestämmer över utbudet. För det andra finns motståndarna bland förespråkarna för en grupporienterad medieideologi.

När det gäller pressen utgörs förespråkarna för en grupporienterad ideologi i huvudsak av partierna, som menar att pressen bör företräda organiserade grupper i samhället, främst partierna och folkrörelserna (enligt Fjaestad och Holmlöv, 1977, är det främst socialdemokraterna, centerpartiet och vpk som betonar den grupporienterade ideologin). Eftersom medborgarna antas tillhöra organisationer som tillvaratar deras intressen kommer pressen således indirekt att företräda medborgarna. Enligt den grupporienterade medieideologin är ett viktigt demokratiskt krav att etablerade organisationer och institutioner skall ha möjlighet att föra ut sitt budskap och ge sin syn på skeendet i medierna.

Skillnaden mellan den professionella ideologin och den grupporienterade ideologin tycks inte i första hand ligga i olika uppfattningar om mediernas (främst pressens) samhällsuppgifter. Konflikten har snarare sin grund i olika synsätt på hur mediernas samhällsansvar skall kunna upprätthållas, samt på vems intressen medierna skall företräda. Den professionella ideologin betonar journalisternas eget inflytande över nyhetsutbudet. Journalisterna skall vara självständiga aktörer i allmänhetens tjänst.

Den grupporienterade ideologin menar att medborgarnas intressen bäst tillgodoses genom att pressen företräder organisationerna (som i sin tur företräder sina medlemmar -- medborgarna). Pressfriheten skall finnas på tidningsnivå och de enskilda journalisterna skall underordna sig tidningens linje.

Olika medieideologier hos politiker och journalister?

Det har också förekommit diskussion om huruvida den sociala ansvarsideologin verkligen kan sägas omfattas av alla de politiska aktörerna. I en studie av utvecklingen av den svenska politiska

journalistiken under 1900-talet hävdar Ghersetti (1982) att den sociala ansvarsideologin inte utgör någon gemensam norm för alla politiska aktörer. Hon menar istället att politikerna, journalisterna och ägarna av medierna har olika medieideologier.

Politikerna sägs omfatta den sociala ansvarsideologin. Ghersetti hänvisar då till politikernas krav på att medierna skall föra ut information till väljarna, rapportera om vad som händer och om politiska beslut, samt klargöra samhällets mål och värden.

Journalisterna sägs istället omfatta den professionella medieideologins krav på kritisk bevakning av makthavarna, samt dess betoning av journalisternas frihet och rätt att avgöra vad medborgarna bör få för information. Politikern skall inte kunna hävda en rätt att så snart han önskar bli "neutralt" citerar i pressen. Ägarna till medierna skulle, för det tredje, hävda den liberala ideologins krav på den fri mediemarknad: fri konkurrens och etableringsrätt.

I diskussionen ovan hävdas att olika politiska aktörer har olika syn på massmediernas samhällsuppgifter. Även om dessa antaganden förefaller rimliga finns det egentligen inga omfattande empiriska studier av hur synen i verkligheten ser ut. Ett undantag är en undersökning som genomfördes av 1972 års pressutredning (SOU 1975:78). I denna studie jämförs dagspressjournalisters och lokala politiska beslutsfattares syn på massmediernas funktioner.

4.1.3 En empirisk jämförelse av synen på medierna

Pressutredningen utgår från att samhället i enlighet med den sociala ansvarsideologin kan ställa demokratiska krav på medierna.

Utgångspunkten för utredningen är att medierna skall medverka till att förstärka och fördjupa den svenska demokratin (SOU 1975:79:125). Detta huvudkrav preciseras i fyra delkrav. Massmedierna bör framför allt upprätthålla fyra funktioner: "de bör (1) ge allsidig information, (2) göra kommentarer kring olika samhällshändelser, (3) utöva kontroll och granskning av olika

makthavare, samt (4) underlätta kommunikationen inom och mellan organiserade grupper i samhället" (SOU 1975:79:126).

Pressutredningen nöjde sig emellertid inte med att formulera kraven. Man ville också undersöka vilket stöd formuleringarna hade bland samhällets beslutsfattare och bland journalisterna (SOU 1975:78). Utgångspunkten var att om de olika politiska aktörernas synsätt inte stämmer överens så så finns en grogrund för konflikt mellan journalister och politiker.

Pressutredningen tillfrågade därför också representanter för politikerna (lokala organisationer t ex partierna, kommunfullmäktigeledamöter och företrädare för kommunala nämnder) och journalisterna om vilka krav de menar bör ställas på dagstidningarnas politiska funktioner.

Politikernas och journalisternas syn

När det gällde de politiska beslutsfattarna framkom inget enhetligt resultat, utan meningarna skilde sig åt mellan olika grupper. Närmare en tredjedel av organisationerna menade att tidningens politiska roll i första hand bör bestå i en kritisk bevakning av myndigheter och beslutsfattare. Den näst viktigaste uppgiften för pressen ansågs vara förmedling av information från myndigheter till medborgare.

Fullmäktigeledamöterna och de kommunala nämnderna menade istället genomgående att tidningarnas viktigaste uppgift är att förmedla information från myndigheter till medborgarna. Dessutom betonades dagspressens funktion som forum för många och olika åsikter i kommunen.

Journalisterna ansåg att den absolut viktigaste uppgiften för pressen är att kritiskt granska myndigheter och politiker. Näst viktigast är att fungera som "forum": att förmedla budskap från allmänheten och ouppmärksammade minoriteter till beslutsfattarna i samhället och att låta vanligt folk komma till tals.

På en generell nivå tycks många likheter finnas mellan olika politiska aktörer vad gäller synen på massmediernas funktioner. De formulerade kraven på medierna uppfattas alla som viktiga om än i något varierande utsträckning. Kritisk granskning, informationsförmedling och främjare av åsiktsmångfald -- de traditionella uppgifterna för pressen -- betonas av samtliga.

Men det finns också avgörande skillnader mellan aktörerna. Politikerna ser mer till mediernas roll som sammanhållande länk i samhället. Enligt dem skall pressen verka för lokal samstämmighet, samhällelig sammanhållning och förståelse.

Journalisterna betonar mycket starkare den kritiska funktionen och rollen som småfolkets röst gentemot makthavarna. Deras syn tycks vara mer konfliktorienterad, i den meningen att de anser att medierna skall inta en kritisk hållning till makthavarna, visa på konflikter och lyfta fram samhälleliga missförhållanden.

Utifrån pressutredningens resultat kanske kan hävdas att det finns ett visst fog för hypotesen om att olika politiska aktörer faktiskt har olika normativ syn på massmedierna. Det är dock svårt att dra några generella slutsatser av pressutredningens studie. För det första omfattade undersökningen endast lokal dagspress, lokala journalister och politiker. På nationell nivå, och om man inkluderar etermedierna i studien, kanske resultatet blir annorlunda. För det andra är det nu drygt 15 år sedan intervjuerna genomfördes och det kan vara diskutabelt att hävda att normer av detta slag är stabila över tid.

4.2 Åsikter om journalister och journalistik

"Politicians often think that journalists often cannot be trusted to report political events fairly. When reporters and editors talk about the public's right to know, politicians think they really mean the medias right to boost circulation and audience by printing or broadcasting sensational stories. Merely to attract attention, journalists sometimes make politicians look sinister or inept. For the same reason they might reveal political strategies or state secrets, and interfere with governing processes. Finally, what the journalists do report, politicians argue, is likely to be simplistic, distorting the meaning of the event" (Press och Verburg 1988:44).

Citatet ovan ger intryck av att politiker i allmänhet har en mycket negativ syn på journalister och journalistik. Det finns dock mycket få undersökningar som studerar inställningen empiriskt. Här efter kommer ett antal studier som tagit upp följande aspekter av inställningen att redovisas: förtroendet för och åsikter om journalisterna, bedömningar av relationen till medierna, samt bedömningar av journalistiken.

4.2.1 Förtroende, åsikter och bedömningar

Förtroende för journalister

I en uppsats i statsvetenskap genomförde Lycksell (1989) en mindre studie av hur kommunfullmäktigeledamöter i Karlskrona ser på förhållandet mellan journalister och politiker. Antalet svarande politiker är ganska litet, men några av svaren kan ändå belysa frågan om relationen politiker-massmedier. Lycksell var främst intresserad av att försöka fånga upp kommunfullmäktigeledamöternas förtroende för journalister.

Sammantaget svarade cirka en tredjedel att de har mycket eller ganska stort förtroende för journalister. En femtedel angav litet eller mycket litet förtroende. Politikernas förtroende skiftade starkt mellan olika medier. Enligt Lycksell visar detta att politiker inte betraktar alla journalister som en kategori, utan gör bedömningar med hänsyn till i vilken medieorganisation de

arbetar. Förtroendet var t ex störst för riksradians journalister och lägst för journalister som arbetar på kvällspressen.

Politikernas uppfattning om i vilken utsträckning de själva blivit misstolkade av journalister tycks i viss mån ha samband med förtroendet. Bedömningen av journalisternas kunskaper inverkar i ännu högre grad. Politiker som är nöjda med den lokala nyhetsbevakningen hyser också ett stort förtroende för mediet.

Omdömen om journalister

I Lycksells (1989) undersökning av fullmäktigeledamöterna bad hon ledamöterna att ange positiva respektive negativa egenskaper som de förknippar med begreppet journalist.

Journalisterna får kritik för att skandalisera och bedriva sensationsjournalistik, vara osakliga, tendensiösa och för att vinkla artiklarna. De positiva omdömena gav, enligt författaren, intryck av att vara önskemål om hur journalisterna borde vara, snarare än exempel på positiva egenskaper hos dagens journalister. Positiva egenskaper som värderas högt av ledamöterna är objektivitet och saklighet. Journalister som är öppna, trevliga, informativa och bedriver undersökande och obekväm journalistik uppskattas av fullmäktigeledamöterna.

I en tidig amerikansk studie intervjuades beslutsfattare inom den amerikanska utrikesförvaltningen om sin syn på journalister (Cohen 1963). Författaren gör ett försök att hitta mönster i de utrikespolitiska beslutsfattarnas syn och delar in omdömena i positiva och negativa uttalanden om journalister.

För det första var de negativa omdömena var många fler till antalet. För det andra kunde både de positiva och negativa omdömena i de flesta fall relateras till beslutsfattarnas bedömning av journalisternas "hjälpksamhet". Som hjälpksamhet betecknades att journalisten genom sin verksamhet bidragit till att befrämja beslutsfattarens intressen, t ex genom att ge god publicitet.

De positiva omdömena hade inte bara med hjälpsamheten att göra, utan även karaktären och personligheten hos enskilda journalister kunde resultera i en positiv utvärdering. Brist på hjälpsamhet, t ex att pressen motverkat en beslutsfattarens intressen genom att ge dålig publicitet, var den vanligaste grunden till negativa omdömen.

Inställningen till relationen

När forskare tillfrågar beslutsfattare om deras bedömning av relationen till journalisterna ger svaren oftast uttryck för blandade känslor.

Eide (1984), Cohen (1963), Graber (1980) använder alla samma begrepp för att karaktärisera inställningen. De menar att politikernas förhållande till massmedierna generellt sett kan ges beteckningen hat-kärlek. Cohen (1963:146-147) uttrycker det på följande sätt:

"It might be true to say that among those officials who have any contact with correspondents there is only one orientation toward the press that has any meaning-- and that is ambivalence. The 'love-hate relationship between us and the press', as a Deputy Assistant Secretary of State phrased it..."

Det finns dock exempel på studier där beslutsfattarnas inställning mer entydigt uttrycktes i positiva ordalag. När Linsky (1986a) t ex intervjuade amerikanska beslutsfattare på toppnivå i Washington framkom att beslutsfattarna själva menar att förhållandet till journalisterna allmänt sett är gott. En överväldigande majoritet (70 procent) ansåg sig ha vänskapliga relationer till journalisterna.

Bevakningen av politiken

Även när det gäller synen på journalistiken kan beslutsfattarnas omdömen i det närmaste karaktäriseras som blandade.

Det politikerna vanligtvis tillfrågas om är hur de ser på mass-

mediernas bevakning av den egna verksamheten. Norske massmedieforskaren Eide (1984) menar att de norska stortingsledamöterna på det hela taget är ganska tillfredsställda med massmediernas bevakning. Endast en femtedel av politikerna upplevde pressens bevakning som helt eller ganska otillfredsställande. Motsvarande siffror för radio och TV var knappt en tredjedel (Eide 1984:166).

En liknande svensk studie genomfördes av statsvetarna Sören Holmberg och Peter Esaiasson (1988). De tillfrågade de svenska riksdagsledamöterna om deras bedömningar av de svenska massmediernas valrörelsebevakning under valet 1985. Deras slutsatser är att ledmöterna både var nöjda och missnöjda med bevakningen (1988: 187). De flesta ledamöterna hade en blandade syn på medierna när det gällde frågan om nyhetsbevakningen varit rättvis och obalanserad.

Riksdagsmännen var genomgående nöjda med den egna partipressens bevakning. Missnöjet drabbade främst tidningar som står motståndarblocket nära. När det gällde frågan om de olika partierna hade missgynnats eller gynnats i TV:s valrörelsebevakning fanns det hos alla partier ett genomgående missnöje med bevakningen av det egna partiet, samtidigt som man i allmänhet ansåg att de andra partierna gynnats.

Också i 1972 års pressutredning tillfrågades de lokala politikerna om sin syn på vilka partier som gynnas respektive missgynnas, men då avsåg frågan pressen (SOU 1975:78). Samtliga partigrupper ansåg att det egna partiet har svårast att få utrymme. Bedömningarna tycktes i övrigt bero på (1) partiets maktposition (maktställning i fullmäktige ger utrymme i pressen oavsett hur den lokala partipress-strukturen ser ut) och (2) relationen till partipressen (det bedömdes som lättare att få utrymme i partiets egen partipress).

Uppmärksamheten kan också riktas mot beslutsfattarnas åsikter om journalistiken och mediernas verksamhet i allmänhet. I pressutredningen (SOU 1975:78) undersöktes också de lokala politikernas syn på hur väl pressen sköter sina uppgifter -- att förmedla

information, granska och kommentera.

Den allmänna uppfattningen bland politikerna var att pressen sköter många av sina uppgifter bra, t ex informationsförmedlingsfunktionen, samhällsinformationsfunktionen och funktionen som kritisk granskare av myndigheterna. Att bidra till att stärka gemenskapen i kommunen och att stimulera medborgarna till politiska deltagande var uppgifter man menade sköttes sämre. (Anmärkningsvärt var också att det fanns en mycket stor överensstämmelse mellan politikernas och journalisternas syn på hur medierna sköter sina uppgifter).

4.3 Slutsatser: en ambivalent syn

Det finns en uppsjö av böcker om politik och medier som på ett eller annat sätt kommer in på hur politiker ser på journalister och medier. I litteraturen betonas vanligtvis de kritiska och negativa dragen i beslutsfattarnas attityder. Det är dock sällan som resultat från empiriska undersökningar av åsikterna presenteras som underlag för slutsatserna.

Det finns med andra ord mycket få empiriska studier av hur politiker och andra beslutsfattare verkligen förhåller sig till journalister. Om man utifrån de få studier som redovisats här skall ge sig på ett försök att säga något generellt om beslutsfattarnas attityder till medierna och journalisterna så är ambivalens den lämpligaste beteckningen. När beslutsfattarna ges möjlighet att uttala sig om journalisterna och journalistik är omdömena mer negativa än positiva, men det går knappast att säga att man genomgående är kritisk.

4.3.1 Allmänna förklaringar: makt och beroende

Även om jag försökt skilja mellan beslutsfattarnas syn på journalisterna och synen på journalistiken tycks det vara uppenbart att de två flyter samman när beslutsfattarna gör sina bedömningar.

De positiva omdömena som ges om journalisterna tycks vara rela-

terade till egenskaper hos enskilda journalister (som politikern antingen varit i kontakt med personligen eller vars egenskaper motsvarar en idealbild av en bra journalist), medan de negativa omdömena (som oftast är fler) refererar till journalisterna som yrkeskår, beroende på den journalistik de utövar och på effekterna av den. Cohen (1963:147) uttrycker detta på följande sätt:

"As a general proposition, it might be said that the most favorable factors in the ambivalence tend to be the product of successful personal relations with particular newsmen over periods of time, whereas the unfavorable elements are a response more to the headaches that the press may have caused an official without his having been personally involved with the correspondent, then to direct instances of rough handling by the press".

De mest framträdande komponenterna i beslutsfattarnas syn är respekten för mediernas inflytande, i kombination med en stark upplevelse av beroende.

I Holmberg och Esaiassons (1988) undersökningar av riksdagsledamöterna granskas ledamöternas uppfattningar om olika institutioners makt i samhället. Massmedierna uppfattades som en mycket mäktig samhällsinstitution (vid en jämförelse med andra institutioner kom medierna på andra plats, efter regeringen och före t ex riksdagen och LO).

Riksdagsmännen ansåg också att medborgarnas misstro mot politiker- na främst är en effekt av journalisternas sätt att bevaka politiken. Massmediernas bevakning av valrörelsen var dessutom den faktor som ansågs ha störst betydelse för hur väljarna röstar i valet. Därtill var medierna också den samhällsinstitution som flest ledamöter bedömde ha stärkt sin maktställning relativt andra institutioner (t ex SAF, regeringen, LO etc) jämfört med för 10 till 15 år sedan.

Åsikterna om vilka institutioner som bör ha makt visade på motsatt resultat. De flesta (86 procent) ansåg att medierna bör ha mindre makt än de har idag. Massmedierna upplevs således som alltför

mäktiga i dagens samhälle.

Andra undersökningar visar också på beslutsfattarnas rädsla för mediernas inflytande. Företeelsen tycks inte heller vara något nytt, modernt fenomen. Den amerikanske statsvetaren Cohen (1963) visade t ex att det redan på 50-talet fanns en utbredd fruktan inför medierna bland amerikanska politiker:

"There is an egg-shell fragility to their sense of having good relations with the press at any particular time./.../ (A) former State Department official said, 'From the standpoint of the State Department, the White House, The Pentagon, the press is looked on as dangerous, unattractive beasts, which you can ride along for bit of the way, but which is likely to turn and bite you at the slightest opportunity'" (Cohen 1963:168).

Massmedierna upplevs således som farliga följeslagare av politikerna. Positiv uppmärksamhet kan snabbt förbytas i negativ.

Denna utbredda rädsla för medierna hos beslutsfattarna kombineras med en känsla av beroende. Danske utrikesministern (och journalisten) Uffe Elleman-Jensen (1982) antyder att detta beroende är så starkt att politikerna ofta kan känna sig i underläge gentemot journalisterna:

"Starkast upplevs nog mediernas makt att kväsa debatten, att förtiga och därigenom fördröja. Tystnad är något av det värsta en politiker kan uppleva i medierna--tystnad, bortglömdhet, obemärkthet. Politikern har ofta ett så starkt behov att få koma till orda, och att få in sina synpunkter i debatten, att han känner sig pressad in i situationer där 'dålig publicitet är bättre än ingen publicitet'" (Elleman-Jensen 1982:50).

Elleman-Jensen hävdar att det finns en skevhet i politikernas beroendeförhållande till journalisterna och anser att denna främst är en konsekvens av politikernas bristande valmöjligheter gentemot massmedierna. Det finns inga alternativa informationsvägar till väljarna som i effektivitet och genomslagskraft kan mäta sig med medierna. Det är därför en livsbetingelse för en politiker att komma fram i massmedierna. Politikerna är piskade att skaffa sig uppmärksamhet.

Eftersom politikerna är beroende av mediernas uppmärksamhet finns det ingen möjlighet att undvika kontakt med journalister. Politikerna måste bistå medierna med information, samtidigt som de aldrig kan vara helt säkra på vad journalisterna kommer att göra med de upplysningar de får. Upplevelsen av att vara beroende av någon man inte helt litar på bidrar förmodligen starkt till de negativa komponenterna i beslutsfattarnas syn på journalister och journalistik.

4.3.2 Förklaringar till synen på journalister

När det gäller åsikterna om journalister och inställningen till relationen tycks egna erfarenheter av och personliga kontakter med enskilda journalister betyda mycket för hur man uppfattar motparten. I synnerhet Cohen (1963) och Linsky (1986a) pekar på betydelsen av denna faktor. Linsky hävdar t ex att det främst är tjänstemän på mellannivå som själva har mycket liten kontakt med journalister som uttalar sig negativt. Tjänstemännen på toppnivå, som är vana vid mediekontakter och som själva känner många journalister, har en helt annan och positivare inställning:

"Midlevel federal policymakers moving up the bureaucratic ladder typically have not had regular and direct dealings with the press, but nevertheless have very strong views about the press. Their views are overwhelmingly negative, and have been formed by stories they did not like and journalists whose methods they question. When they talk about the press the image they often describe is the reporter from 60 Minutes sticking a microphone into the face of some frightened and outmanned bureaucrat. The image is not very representative of very much of the real-life interaction between reporters and officials..." (Linsky 1986a:206).

I övrigt tycks beslutsfattarnas åsikter om journalisterna till stor del kunna relateras till vilken medieorganisation de representerar. Journalisterna betraktas och bedöms i egenskap av organisationsföreträdare. Politiker som är nöjda med bevakningen är också nöjda med journalisterna och vice versa.

4.3.3 Förklaringar till åsikterna om bevakningen

I Eides (1984) undersökning av de norska stortingsledamöterna fanns ett starkt samband mellan hur nöjd politikern är med bevakningen och hur ofta han eller hon får framträda i massmedierna. Detta samband var, enligt Eide, så starkt att det finns fog för påståendet att för en politiker är 'negativ publicitet är bättre än ingen publicitet alls'. Eides resultat kan därmed sägas ge stöd för en utrymmeshypotes².

Statsvetarna Holmberg och Esaiasson (1988) fick dock motsatt resultat i sin studie av de svenska riksdagsledamöterna. Riksdagsledamöter utan nationellt mediegenomslag var, i deras studie, t o m mer positiva till mediernas valrörelsebevakning än deras mer uppmärksammade kollegor.

Författarna menar därför att den individuella versionen av utrymmeshypotesen, d v s att ju mer uppmärksamhet en politiker får desto nöjdare är han, på goda grunder kan avföras från diskussionen i deras undersökning. Efter att också ha tagit möjligheten att utrymmeshypotesen istället gäller på partinivå (att partiets genomslag avgör och inte de individuella ledamöternas) under övervägande kommer de till slutsatsen att valutgångshypotesen har ett starkare stöd i det empiriska materialet än utrymmeshypotesen. Utvärderingen av mediernas bevakning görs enligt denna beroende på valutgången. Förlorende partier skyller delvis förlusten på

² Eides (1984) studie av de norska stortingsledamöterna visade att ledamöter med liten medieaktivitet (som sällan har kontakt med journalister och framträder i medierna) tenderade att vara mer kritiskt inställda till medierna än de mer aktiva ledamöterna. Ett annat intressant resultat var att de mindre aktiva politikerna dessutom var avsevärt mer kritiska till mediernas sätt att betona sensationer och kontroverser, än de högaktiva politikerna. De som själva i hög grad utsätts för mediernas behandling tycks därmed vara mindre benägna att kritisera än de som bevittnar den politiska journalistiken från åskådarläktaren. De högaktiva upplevde dock i mycket högre utsträckning medierna som politisk tvångströja, i den meningen att de tvingar politiker att uttala sig och binda sig för ståndpunkter för tidigt. De högaktiva politikerna menade också i högre grad än de lågaktiva att medierna tvingar politikerna att ta upp sakfrågor som passar mediernas krav, vilket får effekten att viktigare saker blir försummade.

massmedierna och har därför den mest negativa inställningen. Dock tycks inte den absoluta storleken på förlusten vara avgörande, utan snarare de svikna förhoppningarna. Politiker som umgåtts med stora förväntningar på valframgång blir mer besvikna -- och därför mer kritiska.

Holmberg och Esaiasson (1988:190) förklarar skillnaden mellan det norska och svenska parlamentet med storleksfaktorn. Det norska Stortinget är ett litet parlament. Mindre medieuppmärksammade ledamöter kan därför uppleva skillnaden gentemot mer mediegynnade kollegor som större än ledamöter i den svenska riksdagen där antalet medieanonyma ledamöter är stort.

En annan, enklare förklaring kan dock vara att man faktiskt har frågat om olika saker och därför får olika svar. Holmberg och Esaiasson frågar om rättvisan och balansen i bevakningen av de olika partierna i valrörelsen. Mätningen av hur de enskilda ledamöterna uppmärksammats avser i deras fall valrörelsens slutskede (de fyra sista veckorna). Eide frågar om uppmärksamheten av ledamöternas verksamhet i allmänhet och frågan kan dessutom tolkas som om den gällde de enskilda ledamöterna individuellt ("synes de dekningen av deras verksamhet som representanter tilfredsstillende", Eide 1984:166). Medieuppmärksamheten avser i detta fall det senaste året.

Det finns därmed inget som direkt motsäger att en utrymmeshypotes också gäller i den svenska riksdagen.

Verklighetshypotesen

Den hypotes som annars förefaller rimligast när det gäller att förklara skillnader i synen på mediernas bevakning är istället en verklighetshypotes. Denna innebär att politikerns egen erfarenhet av massmediernas faktiska rapportering, d v s hur han eller hon (eller den organisation man företräder) blivit behandlad i medierna, styr åsikterna. Enligt denna hypotes är det inte bara utrymmet (mängden publicitet) i medierna som har betydelse, utan även sättet man blir uppmärksammad på (den positiva eller negativa

behandlingen) är minst lika viktigt.

En verklighetshypotes är, för det första, konsistent med resultaten i Eides (1984) studie. Även Holmberg och Esaiasson (1988) menar, för det andra, att en verklighetshypotes väl kan jämföras med andra, enklare förklaringar till skillnaderna i åsikter.

En verklighetshypotes är också konsistent med politikernas tendens att inta en mer positiv inställning till den egna partipressen (partipressen ger ju normalt det egna partiet en mer gynnsam behandling, se t ex Asp 1982).

Asp (1988) visade dessutom, i en studie av massmediernas partiskhet i 1985 års val, att partiföreträdarnas uppfattningar om vilka partier som missgynnats respektive gynnats i medierna i grova drag också motsvaras av medieinnehållets faktiska utseende. De partier som fått en positiv behandling i medierna anses också ha blivit gynnade.

Ett annat stöd för verklighetshypotesen är att beslutsfattare som representerar verksamheter som ofta befinner sig i massmedialt blåsväder oftast är mycket kritiska mot medierna (vilket väl knappast kan förvåna någon!). Undersökningar av amerikanska arméofficerare efter Vietnamkriget uppvisade t ex en genomgående kritisk och negativ attityd till mediernas bevakning av händelserna (Clotfelter och Peters 1979; Kinnard 1976).

Verklighetshypotesen, d v s att politikernas syn till stor del beror på massmediernas faktiska behandling av både dem själva och deras parti, förefaller därför rimlig som förklaring till skillnader i bedömningarna av bevakningen.

Andra resultat pekar samtidigt på att verklighetshypotesen kanske vinner på att preciseras ytterligare. Hur politikerna ser på bevakningen beror naturligtvis inte bara på hur man behandlas, utan hur nöjd man är med bevakningen måste ställas i relation till hur aktivt man sökt publicitet. En utbyteshypotes (graden av utbyte i förhållande till insats) skulle t ex kunna förklara

tendenser som att politiker som fått lite utrymme i medierna ändå inte är missnöjda, eller att politiker som fått förhållandevis mycket utrymme i medierna ändå inte är tillfredsställda med bevakningen.

Generellt sett kan förväntningar antas ha stor betydelse för hur man tolkar verkligheten. Så även när det gäller bedömningen av journalistiken. Förväntningar är t ex en central komponent i både valutgångshypotesen (hypotesen om de svikna förhoppningarna) och i utbyteshypotesen. Båda ställer politikernas förväntningar emot den faktiska verkligheten och menar att besvikelse -- men även positiva omdömen -- kan föras tillbaka på skillnaderna mellan förväntat och faktiskt utfall.

Även när det gäller åsikterna om partipressens bevakning finns också en förväntningsfaktor att ta hänsyn till. Politikerna förväntar sig en gynnsam behandling i den egna pressen och en ogynnsam i motståndarlägrets press. Detta kan leda till en överbetoning av den negativa behandlingen i motståndarpressen så att man ser denna som mer negativ än den faktiskt är.

5. RELATIONEN MELLAN POLITIKER OCH JOURNALISTER

Hur forskningen ser på och beskriver relationen mellan journalister och beslutsfattare kommer att behandlas i detta avsnitt. På individuell nivå -- hos enskilda beslutsfattare och journalister -- finns naturligtvis en mängd olika förhållningssätt mellan aktörerna: aktiva, passiva, neutrala, vänskapliga, konfliktfyllda eller rent av fientliga. Syftet med detta avsnitt är att se vad forskningen säger om förhållandet mellan politiker och journalister i allmänhet. De aspekter av relationen som kommer att tas upp är vad som motiverar relationen, varför konflikter uppstår, samt om och hur journalister och politiker kan samarbeta.

5.1 Ett ömsesidigt beroende

"Political communication originates in mutual dependence within a framework of divergent though overlapping purposes. Each side of the politician-media professional partnership is striving to realize certain goals vis-à-vis the audience; yet it cannot pursue them without securing some cooperation of the other side". (Blumler och Gurevich 1981, s.477).

Forskare som studerat relationen mellan politiker och journalister uppmärksammar oftast det ömsesidiga beroende som råder mellan aktörerna (se t ex Arterton 1984; Asp 1986; Blumler och Gurevich 1981; Graber 1980; Hess 1984; Høyer 1982b; Press och Verburg 1988; Sigal 1973; Tunstall 1970, 1971). Det som motiverar interaktionen och gör att den upprätthålls är att både beslutsfattarna och journalisterna har yrkesmässiga mål som gör att de är i behov av varandras insatser.

Journalisten är en representant för en organisation vars överordnade mål är att fånga publikens uppmärksamhet. För att fånga publiken behövs intressanta och säljande nyheter. Journalisterna behöver därför information och uppslag till säljande nyheter, vilket politikerna kan bidra med.

Politikern är en representant för ett parti, vars överordnade mål är att realisera sin politik. Medieuppmärksamhet är normalt

nödvändigt för att uppnå detta mål. Politikerna är därför beroende av den publicitet massmedierna kan ge när det skall föra ut sitt budskap till väljarna.

Ett utbytesförhållande

Interaktionen mellan journalisterna och deras källor kan därför beskrivas som ett utbytesförhållande (se t ex Asp 1986; Eide 1984; Grossman och Rourke 1976; Høyer 1982b). Båda aktörerna gör en insats och får ett utbyte av relationen. Journalisterna ger politikerna publicitet i medierna och får i utbyte information och nyhetsmaterial.

Ett utbytesförhållande präglas varken av fullständig underkastelse eller av absolut dominans från någon av de inblandade parterna (Høyer 1982b:61). Däremot är bytesförhållandet ofta skevt. Båda aktörerna försöker få maximal utdelning för den gjorda insatsen, men beroende på skillnader i resurser och valfrihet hamnar ofta någon av parterna i underläge.

Det som gör det sociala utbytesförhållandet mellan medier (de politiska reportrarna) och politiker så speciellt är den bristande valfrihet som finns hos aktörerna på båda sidor av relationen. Beroendet mellan parterna är så starkt att ingen helt och hållet kan dra sig undan kontakten. För journalisterna finns inga alternativa källor till information. För politikerna finns inga alternativa vägar att komma i kontakt med väljarna som i effektivitet och genomslagskraft kan mäta sig med medierna.

Sociologen Jeremy Tunstall (1971:185-186) menar t o m att denna brist på valfrihet och fri konkurrens gör att det är tveksamt om beteckningen 'utbytesrelation' skall användas:

"Neither side can easily withdraw. Public Relations officers in a government Department cannot deny a stream of basic information and handouts to a specialist./.../ Nor can source organizations withdraw facilities from one correspondent, unless he lacks minimal support of his competitor-colleagues. Most specialists are predisposed to pursue the objective of improved access to news sources for all specialists in the field. Nor can specialists completely deny publicity to prominent source organizations./.../ Thus in the case of a major news source and a major news organization neither individual sources nor individual specialists can more than partially withdraw from the information-publicity 'exchange'. There is no open market and no directly alternative suppliers or consumers of the service in question".

Ett maktförhållande

Om en aktör är i kontroll över något som en annan aktör är intresserad av kan maktutövning ske. Relationen mellan politiker och journalister kan därför också beskrivs som ett maktförhållande.

Eftersom båda aktörerna har mål som gör att de är i behov av varandras insatser har de också motiv att försöka påverka den andre parten. Det finns därför ett stort inslag av strategiskt handlande när det gäller interaktionen mellan medier och politiker (se t ex Agranoff 1976; Arterton 1984; Asp 1986; Eide 1984; Graber 1980; Grossman och Kumar 1981; Høyer 1982b; Miller 1976; Press och Verburg 1988). Eide (1984:35):

"Politikerna och massmedierna kan ses som två mål- inriktade aktörer som handlar strategiskt inom den ram som det ömsesidiga beroendeförhållandet sätter".

Jag kommer inte att i detta avsnitt gå in på hur forskningen ser på styrkeförhållandet mellan medierna och journalisterna eller på hur de olika aktörerna påverkar varandra. Detta kommer att tas upp senare i de avsnitt som behandlar makten över nyhetsutbudet (avsnitt 6-9).

5.1.1 Samarbete och konflikt

De flesta forskare tycks vara eniga om att det både finns element av konflikt och samarbete i relationen mellan beslutsfattare och journalister.

Grunder för samarbete

En rad empiriska studier visar exempel på samarbete mellan aktörerna. Journalistikforskaren Susan Miller (1984) visar t ex i en empirisk fallstudie hur samarbetet mellan journalister och en kongressledamot resulterade i att båda parter kunde uppnå sina respektive mål. Artikeln, med den talande titeln Reporters and Congressmen: Living in Symbiosis, skildrar samarbetet mellan en ledamot, som ville ha publicitet för en sakfråga i hopp om att kunna få till stånd ett utskottförhör och en journalist, som ville ha tips om missförhållanden inom förvaltningen som underlag för "avslöjande" sociala reportage. Miller visar hur båda parter hade nytta av varandra och vann på samarbetet. Hennes sätt att karaktärisera relationen är symbios (se också Miller 1976).

Samarbete och kontakter mellan journalister och beslutsfattare kan också påverka utfallet av politiska beslut. Cook m fl (1983) och Protess m fl (1987) visar hur samarbete mellan journalister och beslutsfattare kunde göra beslutsfattarna uppmärksamma på sociala problem så att beslut kunde fattas för att åtgärda dem. Journalisterna kan således vara viktiga informationskällor för politikerna. Genom att ha regelbundna kontakter med journalister som arbetar ute på fältet kan beslutsfattarna hålla sig informerade om opinionsläget. De kan också få information om den förda politikens verkningar ute i samhället.

Samarbete mellan journalister och politiker uppkommer således inte bara när och på grund av att aktörerna är i behov av varandras insatser (information respektive publicitet). Båda parter har yrkesmässiga mål som vinner på samarbete.

Den information politikern vill ha förmedlad är ofta angeläget

nyhetsstoff för journalisten. Båda kan således ha ett gemensamt intresse av att viss information blir publicerad. Politiker och journalister hjälper dessutom varandra på andra sätt, t ex genom att utbyta information, tips, förslag, kontakter med mera.

Konfliktkällor

Interaktionen mellan journalister och politiker är i grunden ett samspel mellan professionella organisationsföreträdare. Sociologerna Blumler och Gurevich (1981) menar att det därför är centralt att lokalisera journalister och politiker i sin respektive organisatoriska ram om man vill förstå relationen.

När de vill förklara samarbetsmönster och konfliktlinjer mellan aktörerna tar de därför sin utgångspunkt i journalisternas och politikernas yrkesroller:

"On the one hand, exchange mechanisms are set in motion when performance of role obligations on either side requires the enlisting of cooperation from the other. On the other hand, adversarial relations are triggered when the role obligations of the two sides are such as to bring them into collision course with each other" (Blumer och Gurevich 1981:481).

Att journalister och politiker i många avseende har gemensamma intressen och samarbetar innebär således inte att relationen är konfliktfri. Journalisterna och politikerna har olika roller och krav på sig, som gör att det kommer grus in i maskineriet.

Journalistrollen säger att massmedierna kritiskt skall granska makthavarna och journalisterna har därför ett behov av att inte stå politikerna för nära. Om medierna skall kunna upprätthålla sin roll som tredje statsmakt måste journalistiken stå fri och oberoende från inblandning.

Politikerna å andra sidan är helt beroende av massmedierna för att kunna komma i kontakt med sina väljargrupper. De har behov av att någorlunda fritt få föra ut sitt budskap och sin politik. Journalisterna anser sig samtidigt själva ha rätten att avgöra om och hur politikerna skall få komma till tals. En konfliktkälla

kan med andra ord vara att aktörerna har olika syn på arbetsfördelningen i produktionen av politiska budskap.

En annan källa till konflikt uppkommer på grund av att aktörerna har olika tolkningar av varandras roller, eller på grund av att man inte erkänner kraven som den andres roll ställer (Blumler och Gurevich 1981). Tystlåtenhet och/eller retorik från politikernas sida kritiserar av journalisterna.

Politikerna kan å andra sidan inte alltid förstå och acceptera journalisterna när de med hänvisning till "publikens rätt till sanningen" vill publicera känsliga eller konfidentiella uppgifter. Speciellt oförstående ställer de sig då de på tidningarnas förstasidor återfinner uppgifter som de, i överenskommelse med journalisterna, sagt skall betraktas som "off-the-record".

För att ytterligare understryka dynamiken i relationen kan tilläggas att både journalister och politiker har olika förväntningar och krav på sig inom ramen för sin yrkesverksamhet (se t ex Tunstall 1970).

För det första kan det finnas en konflikt mellan journalistens egna, personliga mål och organisationens mål. En sådan konflikt uppstår när journalistens önskan att göra djuplodande analyser ställs mot kravet på effektivitet (att snabbt producera artiklar).

För politikern kan det finnas en bristande överensstämmelse mellan egna åsikter i en politiska fråga och den åsikt partiet, som han trots allt är talesman för, vill ha framförd.

Det kan också finnas motstridiga mål inom organisationen. Journalisten skall t ex se till att underhålla organisationens inflöde av information (hålla sig väl med källorna för att de skall vara villiga att bistå med uppgifter i framtiden), samtidigt som den kritiska granskningen skall skötas.

För att kunna få grepp om hur förutsättningarna för relationen ser ut måste man studera hur organisationerna bakom aktörerna

fungerar (se t ex Mathiesen 1986). De restriktioner som omgärdar medieföretagen och de politiska partierna (samt myndigheterna), samt de mål olika organisationer har för verksamheten, begränsar och påverkar också aktörerna.

Den amerikanske statsvetaren Christopher Arterton (1984:75) menar t ex att relationen mellan medier och partier på organisationsnivån i grunden är harmonisk, men att det samtidigt är ofrånkomligt att konflikter uppkommer mellan enskilda aktörer:

"Relations between politicians and the press have a necessary adversarial element. Campaign operatives seek to reach the voters by shaping the work of reporters and correspondents, while journalists ferret out details of the strategy, organization, and issue positions that campaigns would rather keep hidden./.../An inherent clash of interests, a built-in antagonism, sooner or later pits the judgement of newsmen against the designs of the candidate. From an organizational perspective, however, the goals of candidate organizations and media corporations are, to a large extent, harmonious; the interactions between these organizations are symbiotic rather than antagonistic".

Utifrån ett organisations- och rollperspektiv kan, sammanfattningsvis, en rad faktorer antas påverka konflikterna och samarbetet mellan journalister och politiker: (1) aktörernas egen rolluppfattning (personliga mål och rolluppfattningar, t ex den professionella ideologin bland journalisterna), (2) de krav deras organisationer ställer på dem i egenskap av yrkesutövare och organisationsrepresentanter (t ex kollegial lojalitet, organisationens måluppfyllelse, effektivitetskravet), (3) de krav och förväntningar aktörerna har på motparten (tolkningar av varandras roller och egenskaper), (4) de olika målsättningar som finns inom organisationerna, samt (5) förhållandet mellan olika organisationers målsättningar och samhällsfunktioner.

Graden av överensstämmelse mellan dessa krav, förväntningar och mål på individ- och organisationsnivå påverkar förekomsten av konflikter i relationen.

5.2 En relation i utveckling

Relationen mellan journalister och beslutsfattare har hittills skildrats som förhållandevis stabil och oföränderlig. Detta är naturligtvis inte fallet, utan olika tidsperioder och olika aktörer uppvisar olika interaktionsmönster.

I några amerikanska studier granskas hur konflikterna mellan presidenten och medierna förändrats under olika tidsperioder. Statsvetaren Seymour-Ure (1982) redogör t ex för de förhållningssätt olika amerikanska presidenter (från efterkrigstiden och framåt) har haft till medierna. Hur enskilda politiska aktörers inställning påverkar relationen är ett tema som tas upp i boken. Två andra amerikanska statsvetare, Grossman och Kumar (1981), diskuterar hur konfliktnivån mellan de politiska aktörerna och medierna ökade genom händelser som Watergate och Vietnamkriget.

Hur medieutvecklingen påverkar relationen uppmärksammas av Linsky (1986a) och Ranney (1983). De hävdar att televisionen helt har förändrat det politiska arbetet i USA och påverkat förutsättningarna för interaktionen mellan beslutsfattare och journalister.

Förändringar i samhällsjournalistiken över tid och vilka effekter dessa förändringar har haft har tagits upp av ett antal nordiska forskare. Effekterna av den kritiska samhällsjournalistikens utveckling mot en "konfrontationsjournalistik" diskuteras t ex av Westerståhl och Johansson (1985). Mediernas konfliktorientering och den politiska journalistikens dramatisering är utvecklingstendenser som tas upp av Asp (1986), Eide (1984), Eide och Hernes (1987) och Hernes (1978).

Tyvärr finns det oerhört lite forskning som empiriskt försöker belysa förändringarna i relationen över tid. Jag tänker därför inte ägna denna frågeställning mycket mer uppmärksamhet. Resterande delen av detta avsnitt kommer istället att koncentreras på att belysa de motstridiga tendenser som, enligt forskningen, samtidigt verkat för ökade motsättningar och ökad harmoni

mellan journalister och politiker.

5.2.1 Tendenser mot ökade konflikter

Ett flertal utvecklingstendenser tycks peka mot ökade konflikter och motsättningar mellan journalister och beslutsfattare. Betydelsen av professionaliseringen av journalistkåren och medialiseringen av politiken kommer att belysas i detta avsnitt.

Professionaliseringen

Ett huvudresultat som framkommer i Linskys (1986a:40-41) studie av de amerikanska toptjänstemännen är att den samarbetsanda som för tjugo år sedan kännetecknade pressens förhållningssätt till beslutsfattarna inte längre existerar. Långsamt har den ersatts av en mer konfliktorienterad syn.

Det viktigaste komponenten i denna förändring är, menar Linsky (1986a:68), "to challenge the existing convention that the job of the press was more or less to report what officials said and did, and the job of officials was simply to run the government. Reporters were on the whole less willing to challenge the government. Most journalists covering Washington today are professionally skeptical if not cynical, about what policymakers say and do...".

Den främsta orsaken till den förlorade samarbetsandan som Linsky pekar på är den journalistiska yrkesrollens förändring och utveckling över tid. Journalistyrkets professionalisering utgör en långsiktig utvecklingstendens som bidragit till ökade spänningar i relationen mellan beslutsfattare och journalister. Att ett yrke professionaliseras innebär, enligt 1972 års pressutredning (SOU 1975:78:265), "...att utövarna är högt utbildade, att de känner ansvar mot klienterna och samhället, att de är självständiga gentemot ägar- och partsintressen och att det finns en etik och normer för vad som är goda arbetsprestationer".

Professionaliseringen av journalistkåren är ett internationellt

uppmärksammat fenomen och de flesta bedömare (t ex Asp 1986; Furhoff 1974, 1986; Grossman och Rourke 1976; Lichter m fl 1986; se också Windahl 1975) menar att denna har lett till att journalisternas ställning och inflytande stärkts och att de i allt större utsträckning kan och vill hävda sig gentemot nyhetskällorna.

Enligt journalisternas professionella yrkesroll är det journalisterna själva som skall avgöra vilken information medborgarna skall få ta del av och behöver (se t ex Furhoff 1974). De folkvalda politikerna har å andra sidan legitima krav på att få komma till tals och fritt få framföra viktig information till medborgarna.

Eftersom politikerna är medborgarnas representanter hävdar de sin rätt att avgöra vad som skall bli föremål för debatt på den politiska dagordningen. Den professionelle journalisten står därför i vissa avseenden i motsatsställning till den folkvalde politikern, med ökade konflikter som följd.

Medialiseringen

"During an era of great political pressures and technological changes, those who work for and run the White House publicity apparatus and those who cover the White House for news organizations have adapted to each other in evolutionary ways" (Grossman och Kumar 1981).

Det är inte bara journalistrollen som utvecklats över tid. Att journalister och politiker successivt anpassat sig till varandra är något som uppmärksammas av flera forskare (se t ex Blumler och Gurevich 1981; Grossman och Kumar 1981; Press och Verburg 1988). Journalistrollen och politikerrollen har utvecklats parallellt.

Kunnigare, mer välutbildade, professionella, mer aggressiva journalister möter politiker som är vana vid att uppträda i medierna och att befinna sig i rampljuset. De amerikanska statsvetarna Press och Verburg (1988:105) menar att "today's aggressive

politicians, from president to city councillors, no longer passively accept everything journalists serve up to citizens. Politicians, like journalists, have become calculating and careful about everything that may appear in print and on television. They aggressively seek favorable attention. They plot and plan to get favorable coverage".

De moderna politikerna blir således allt skickligare mediestrateger och allt mer tränade i konsten att hantera "offentligheten" och journalisterna. Två nordiska forskare, Asp (1986) och Hernes (1978), har utifrån begreppet "medialisering" diskuterat konsekvenserna av att journalister och politiker allt mer anpassat sig till varandra.

Beteckningen politikens medialisering står för ett politiskt system som i hög grad anpassats till det moderna mediesamhället. Gudmund Hernes (1978:187) menar att det moderna informations-samhället kännetecknas av ett överskott på information och ett underskott på uppmärksamhet. I den hårda kampen om publiken använder sig massmedierna av olika tekniker för att fånga publikens uppmärksamhet. Vanligt är t ex att budskap förenklas och tillspetsas, och att konflikter och dramatik framhävs (se också Eide och Hernes 1987, samt Westerståhl och Johansson 1985).

Kent Asp (1986:360) menar att aktörerna utanför medierna tvingas anpassa sig till att använda samma tekniker för att fånga massmediernas uppmärksamhet, för att slutligen få uppmärksamhet av publiken. Detta påverkar både politikerna och politiken.

Slutligen hävdar han (1986:361) också att politikernas anpassning till mediernas villkor också leder till någon sorts spiraleffekt. I kampen om uppmärksamheten anpassar sig först politikerna till den teknik medierna använder. Medierna lär sig i sin tur att värja sig mot den teknik politikerna använder mot medierna, vilket i sin tur leder till att politikerna tar till än mer förfinade metoder för att fånga massmediernas uppmärksamhet. Det uppstår en medialiseringsspiral.

5.2.2 Tendenser mot ökad harmoni

Samtidigt som det finns en rad tendenser som pekar på ökade konflikter och motsättningar mellan politiker och massmedier så finns det också utvecklingstendenser i motsatt riktning. Blumler och Gurevich (1981) menar att man kan tala om en framväxande gemensam kultur mellan journalister och politiker:

"In any continuing relationship based on mutual dependence and need, a culture, structuring all areas of behaviour in which both sides regularly interact, tend to emerge" (1981:482).

Oskrivna regler

Författarna menar således att det uppstår vissa oskrivna regler och normer som förhindrar att konflikter uppkommer och som gör interaktionen lättare. Blumler och Gurevich (1981:482-483) talar om fyra olika typer av regler: (1) Rättviseregeln (rättvis fördelning mellan politiska aktörer av tid och utrymme i medierna), (2) objektivitetsregeln (objektivitets- och sanningskrav på bevakningen) och (3) interaktionsregler som underlättar umgänget (t ex att information som getts "off-the-record" inte publiceras, och att källornas anonymitet skyddas).

Slutligen uppkommer också gemensamma (4) nyhetsvärdesnormer (utvecklingen av en gemensam syn på vem och vad som är nyhetsvärda). Många av interaktionsreglerna är kulturellt betingade, t ex de vedertagna normerna för vad som skall anses vara "privat" och vad som är tillåtna områden för offentlig uppmärksamhet.

En professionell relationen

Linskys (1986a) slutsats, efter att ha studerat hur beslutsfattare på toppnivå i Washington förhåller sig till medierna och journalisterna, är att relationen mellan medierna och beslutsfattarna allt mer avlägsnar sig från den situation som rådde under "the era of co-operation". Samtidigt ser han en annan tendens som kan verka i motsatt riktning: att beslutsfattarna utvecklar en pro-

fessionell relation till journalisterna.

Det som karakteriserar beslutsfattare med detta förhållningssätt är för det första att de har ett realistiskt perspektiv på hur relationen normalt ser ut. De erkänner det ömsesidiga beroendeförhållandet och är medvetna om att samarbete är möjligt, vanligt och nödvändigt. För det andra har de kunskap om och accepterar de konventioner och begränsningar som omgärdar journalisterna och medierna istället för att bekämpa dem. De känner till den tidspress medierna arbetar under och erkänner journalisternas behov av tillgängliga källor och information.

Slutligen, för det tredje, har de utvecklat en aktiv strategi i sitt förhållningssätt till medierna. De har etablerade mål och föresatser med mediekontakterna och ägnar mycket tid åt att odla sina massmedierelationer. Generellt sett har de ett aktivt och vänskapligt förhållande till medierna.

5.3 Slutsatser: myt och verklighet

"Journalists and politicians: A star-crossed romance!"
(Press och Verburg 1988:1)

Det forskningen främst poängterar vad gäller relationen mellan politiker och journalister är det ömsesidiga beroende som finns mellan aktörerna. Detta beroende medför att relationen samtidigt innehåller både element av samarbete och konflikt. Ett ömsesidigt utbyte motiverar och konflikterna mellan aktörerna är först och främst relaterade till de krav deras olika yrkesroller ställer.

Samtidigt finns en mängd spelregler och gemensamma normer som gör att interaktionen underlättas och att konflikter kan lösas och hanteras. Den kanske mest svårhanterliga konflikten mellan journalister och politiker gäller vem som skall ha rätten att bestämma den politiska dagordningen.

Relationen mellan politiker och journalister är inte statisk, utan olika tidsperioder och olika aktörer uppvisar olika interaktionsmönster. På kort sikt får egenskaper och attityder hos

enskilda politiska aktörer (t ex olika partiledares eller presidents inställning), samt enskilda politiska händelser (t ex politiska skandaler) konsekvenser för konfliktnivån mellan aktörerna. På lång sikt påverkas relationen t ex av medieutvecklingen (t ex nya medier), journalistikens utveckling, samt den politiska utvecklingen (t ex det politiska klimatet) och samhällsutvecklingen i stort.

Inga ständiga motsättningar

Vi har sett i detta avsnitt att forskningen knappast kan sägas ge stöd för hypotesen att journalister och beslutsfattare befinner sig i ständig konflikt med och i motsättning till varandra. Samtidigt är det ofta så de inblandade aktörerna själva upplever situationen.

Linsky (1986a) menar att när man hör en del journalister och politiker tala om relationen "one would believe that they exist in a state of perpetual conflict on both counts, with constant tension and mutually exclusive interests./.../ Yet the real life interaction which we found between officials and reporters looks much different" (1986a:206).

Föreställningen om "the adversary relationship" har således svårt att försvinna. Linsky menar att skälet till detta är att båda parter har intresse och behov av att upprätthålla den:

"The reality of the interaction between journalists and officials does not square with the rethoric of the adversarial relationship. The myth of the adversary relationship, insofar as it describes personal or institutional hostility, dies hard because policymakers and reporters have an interest in keeping it alive. For officials it is a way to explain bad press without accepting any responsibility for it; for the journalist, it is a way of asserting independence in the face of enormous interdependence" (1986a:209).

6. MAKTEN ÖVER NYHETSUTBUDET

"What the news is depends very much on who its sources are. If each day's front page were like a single frame in a movie, the composite series of still frames would necessarily contain some distortion. What is the nature of the distortion? While the camera might belong to newsmen, the lights are in the hands of their sources, who tend to aim them in directions which they find advantageous, leaving many things in shadow and still more in total darkness" (Sigal 1973:189).

Hittills har relationen mellan journalister och beslutsfattare i sig varit det primära studieobjektet. Men relationens utseende får också effekter. Interaktionen mellan journalister och politiker kan t ex också påverka nyhetsutbudet. Vilka nyheter som publiceras kan till stor del antas vara beroende av vilken information och vilka uppslag till nyheter journalisterna får i sina kontakter med nyhetskällorna.

Vad forskningen säger om hur relationen mellan källor och journalister påverkar nyhetsprocessen och nyhetsutbudet kommer att diskuteras i detta avsnitt. Vem som har makten över innehållet, källorna eller journalisterna, utgör den fråga som först och främst skall belysas.

Frågan om vem eller vad som har makten över medieutbudet är naturligtvis en mycket vidare och mer komplicerad frågeställning än en fråga om relationen mellan journalister och källor.

6.1 Forskning kring journalistik- och nyhetsförmedling

Inom masskommunikationsforskningen finns en etablerad forsknings-tradition som bedriver forskning kring journalistik och nyhetsförmedling (se t ex Hadenius och Weibull 1985). Det övergripande syftet inom denna tradition är att försöka förklara medie- och nyhetsutbudet.

Teoribildningar

Det finns naturligtvis en mängd olika teoribildningar kring medieutbudet. Det finns också en rad sätt att systematisera dem på.

Massmedieforskaren Håkan Hvitfeldt (1985) har gjort en omfattande litteraturgenomgång av forskningstraditionen och funnit att följande faktorer brukar anses påverka utbudet: "verkligheten" (det faktiska skeendet), nyhetsorganisationen (ägarinflytande, arbetsrutiner, arbetsorganisation), journalisterna (rolluppfattning och värderingar), relationen mellan källor och journalister, publiksmaken, samhällssystemet (marknaden, mediestrukturen, förhållandet till statsmakten) och politiska- och intresseorganisationers inflytande (t ex partipress).

Shoemaker (1987) sammanfattar de olika amerikanska förklaringsansatser när det gäller nyhetsinnehållet i fem punkter: Innehållet (1) är en spegelbild av verkligheten ("the mirror approach"), (2) är en funktion av den redaktionella arbetsprocessen (arbetsrutiner etc.), (3) bestäms av journalisternas attityder och socialisation, (4) påverkas av institutionella krafter utanför medieorganisationen (marknaden, publiken etc., "the market approach") och (5) är ett resultat av ideologisk hegemoni (medierna är ett redskap för makteliten, "the mass manipulative approach").

Gans (1979:78-79) identifierar istället fyra huvudtyper av teoribildningar kring nyhetsinnehåll: (1) journalistiska förklaringar (nyhetsutbudet bestäms enligt journalisternas professionella nyhetsvärdering), (2) organisationsteoretiska förklaringar (arbetsorganisation, arbetsrutiner), (3) verklighetsförklaringar (nyheterna speglar "verkligheten") och (4) förklaringar som söks i externa faktorerers inflytande (teknologisk, ekonomisk, ideologisk eller kulturell determinism).

Det finns inte utrymme här att gå igenom forskningen kring olika förklaringar av medieinnehållet. Att göra det skulle också vara att gå utöver denna undersökningens syfte. Av intresse kan dock

vara att granska hur olika teorier ser på relationen mellan nyhetskällorna och journalisterna som förklaringsfaktor till nyhetsutbudet.

I de följande tre avsnitten kommer jag att ta upp tre olika förklaringstyper: journalistiska, organisationsstrukturella och maktrelationella förklaringar. Dessa har olika teoretiska utgångspunkter, gör olika typer av empiriska studier och kommer fram till olika slutsatser om och förklaringar till vem (eller vad) det är som har makten över innehållet.

7. JOURNALISTISKA FÖRKLARINGAR

Kännetecknande för dessa forskare är att de betonar de enskilda journalisternas inflytande över nyhetsutbudet. Nyhetsprocessens avgörande skede är då journalisterna, ur ett omfattande nyhetsflöde, skall avgöra vad som skall publiceras och vad som skall sorteras bort. Egenskaper hos de enskilda journalisterna spelar sålunda en väsentlig roll när det gäller nyhetsutbudets utseende.

Nyhetsvärdering och gate-keeping

Forskning omkring nyhetsvärdering (forskning om vad som kännetecknar en nyhet, se t ex Östgaard 1968; Galtung och Ruge 1965; Hvitfelt 1985) och gate-keeper-forskningen (forskning om gallring och urval av nyheter) har fokus riktat mot journalisternas behandling av nyhetsmaterialet.

Nyhetsvärderings- och gate-keeperforskning kan sägas utgöra de äldsta teoretiska traditionerna när det gäller förklaringar av nyhetsutbudet. Kännetecknande för dessa är att de betonar den journalistiska friheten när det gäller urvalet och behandlingen av nyhetsflödet. Framför allt gate-keeper-studierna lägger stor vikt vid personliga egenskaper hos den som värderar när det gäller valet av nyheter.

Kännetecknande för dessa författare är att de koncentrerar sig på förklaringsfaktorer som ligger mycket nära själva nyhetsprodukten.

Detta innebär att de nästan definitionsmässigt lägger det avgörande inflytandet över nyhetsutbudet hos de enskilda journalisterna (eller åtminstone hos redaktionen). Dessa teorier kommer inte att beröras vidare.

Journalisternas värderingar

Det finns också andra teorier som också har samma betoning av journalistens inflytande över nyhetsutbudet, men som samtidigt tar andra förklaringsfaktorer under övervägande. Några exempel är Westerståhl och Johansson (1985), som menar att den rådande nyhetsideologin bland journalisterna avgör, samt Lichter m fl (1986), Wattenberg (1985) och Westerståhl och Johansson (1987), som betonar hur journalisternas värderingar och personlighet styr nyhetsutbudet. Dessa författare kommer att granskas mer ingående.

7.1 Utgångspunkter: journalisternas värderingar påverkar

"(1) Subjective elements are inherent in news coverage; (2) recent changes in American society and the journalistic profession have magnified these elements and shaped their direction; (3) as a result, the current intellectual and emotional milieu of the national media is expressed in news coverage of long-term social controversies" (Lichter m fl 1986:301).

Lichter m fl (1986), Wattenberg (1985) samt Westerståhl och Johansson (1985 och 1987) står alla för samma grundtes: Journalisternas värderingar, åsikter och verklighetsuppfattningar spelar en avgörande roll för hur de skildrar samhället. I en studie av amerikanska elitjournalister karaktäriserar Lichter m fl (1986:132) journalisterna på följande sätt: "The media elite are a group apart. Urban and cosmopolitan in background, liberal and skeptical in outlook, selfinvolved and aggressive in personal style". Förklaringarna till att nyhetsutbudet ser ut som det gör antas kunna föras tillbaka på dessa personliga och politiska egenskaper hos journalisterna.

De svenska forskarna Westerståhl och Johansson (1985) omfattar också hypotesen om att individuella egenskaper hos journalisterna

har ett avgörande inflytande på nyhetsutbudet. De menar att den nyhetsideologi som råder bland journalisterna till stor del styr nyhetsutbudet. I denna tappning finns förklaringen således i den professionella ideologin, snarare än i en personlig, politisk uppfattning.

7.2 Empiriska studier: jämförande verklighetsbilder

I sina empiriska studier av inflytandet över medieutbudet använder de olika författarna ett likartat tillvägagångssätt som kan ges beteckningen "jämförande verklighetsbilder". Både Westerståhl och Johansson (1985) samt Wattenberg (1985) jämför fakta om den "faktiska" samhällsutvecklingen med nyhetsbilden av verkligheten.

Lichter m fl (1986) står för de mest omfattande analyserna av författarna. I tre fallstudier -- kärnkraftsfrågan, "busing"-frågan och frågan om industrins roll i oljekrisen -- jämförs tre bilder av verkligheten: expertbilden (forskare, experter), mediebilden (innehållet i nyhetsmedierna) och journalistbilden (journalisternas åsikter och verklighetsuppfattning).

Expertbilden och journalistbilden erhålls genom intervjuundersökningar (när det gäller journalisterna omfattade undersökningen psykologiska test, attitydstudier och undersökningar av journalisternas sociala bakgrund), medan mediebilden undersöks genom en innehållsanalys. Författarna undersöker också journalisternas bedömningar av vilka källor de bedömer som tillförlitliga när det gäller att skaffa information i olika samhällsfrågor.

Också Westerståhl och Johansson (1985) genomför i sin bok en mindre studie där de jämför expertbilder (t ex hur nationalekonomerna ser på ekonomin) med mediernas bild. I sin senare studie (Westerståhl och Johansson 1987) gör de en analys i samma tappning som Lichters m fl (1986). De jämför då den svenska "expertopinionen" (naturvetenskapliga och tekniska forskare) med de svenska massmediernas bild av kärnkraften.

7.3 Slutsatser: nyhetsbilden speglar journalisternas värderingar

Lichter m fl (1986) menar att mediebilden i princip speglar journalisternas bild av verkligheten vilket pekar på att journalisternas åsikter och värderingar styr nyhetsbildens utseende. Makten över innehållet ligger således hos de enskilda journalisterna. Om journalistkårens värderingar sett annorlunda ut skulle nyhetsbilden också varit en annan.

Westerståhl och Johansson (1987) kommer fram till liknande slutsatser när det gäller svenska massmediers bevakning av kärnkraften. Experternas inställning till kärnkraften är övervägande positiv, men beskrivs i nyhetsmaterialet som mer negativ. Massmedierna ger alltså en skev bild av forskarnas bedömningar av kärnkraften. Skälet till detta är att "det är journalisternas egen inställning som här slår igenom och präglar rapporteringen" (1987:24).

Lichter m fl (1986) kommer också fram till att journalisternas personliga egenskaper påverkar deras val av källor, så att de hellre vänder sig till representanter för grupper och organisationer som har en liberal grundsyn (t ex konsumentgrupper, miljögrupper, anti-kärnkraftsgrupper) för att få information och kommentarer. Näringslivets företrädare och aktörer med en mer konservativ grundsyn har svårare att komma fram.

Wattenbergs (1985) slutsats är att medierna ger en skev bild av verkligheten: den är negativ, har en liberal "bias" och är kritisk mot etablerade värden och traditioner. Denna vinklade skildring av verkligheten har sin främsta grund i journalisternas anti-auktoritativ och liberala samhällssyn. De är emot det etablerade samhället och dess institutioner, eliter och traditioner. Detta medför att de intar en kritisk hållning till dessa, vilket avspeglar sig i nyhetsrapporteringen.

Westerståhl och Johansson (1985) kommer fram till liknande slutsatser. Eftersom de inte finner någon överensstämmelse mellan vare sig samhällsstatistiken och mediebilden eller expertbilden

och mediebilden så måste andra faktorer vara bestämmande. Enligt författarna är dessa faktorer dels journalisternas professionella nyhetsvärdering, dels den rådande nyhetsideologin bland journalisterna. Den moderna samhällsjournalistikens karaktäriseras av eländesrapportering (de negativa inslagen i samhällsutvecklingen lyfts fram och problem samt missförhållanden i samhället betonas) och konfrontationsjournalistik (konflikter framhävs och/eller skapas).

7.4 Förklaringarna: omedveten men ofrånkomlig vinkling

Varken hos Lichter m fl (1986), Wattenberg (1985) eller Westerståhl och Johansson (1985 och 1987) finns något direkt konspirationstänkande när det gäller journalisternas skeva bild av verkligheten. Wattenberg (1985:375-376):

"Liberal-tilting is not typically a conscious decision. We all see reality through a filter. It is in the nature of the modern liberal mentality to see reality as a set of severe problems, subject to solution through aroused concern, often through the instrumentality of government. The liberal bias is not conspiratorial. They're only telling the truth as they see it".

Att journalisternas värderingar reflekteras i nyhetsutbudet sker omedvetet. Samtidigt är det, menar Lichter m fl (1986), ofrånkomligt:

"In sum, the media elite's conscious opinions seem to be partly reflected in the ways they subconsciously structure social reality. These findings show that pure journalistic objectivity is unattainable, since even the conscious effort to be objective takes place within a mental picture of the world already conditioned, to some degree, by ones beliefs about it" (Lichter m fl 1986:296).

Westerståhl och Johansson (1985) tycks tvärtom mena att journalisternas skildring av verkligheten är medveten. Den kritiska hållningen till samhällets beslutsfattare, samt betoningen av konflikter och kontroverser, är komponenter i den konfronterande nyhetsideologi som för närvarande är förhärskande bland journalisterna.

Bakom författarnas slutsatser ligger en (latent) normativ syn på journalistiken som ställer kravet att nyhetsmedierna skall spegla verkligheten. Nyhetsbilden bör motsvara "verkligheten" och att ge korrekt information är mediernas främsta uppgift. När medierna inte låter etablerade experter komma till tals är detta, enligt författarna, att bryta mot speglingsnormen.

8. ORGANISATIONSSTRUKTURELLA FÖRKLARINGAR

8.1 Utgångspunkter: strukturella begränsningar

Organisation och struktur är två nyckelbegrepp om man vill beskriva det organisationsstrukturella perspektivet på nyhetsprocessen. Forskare med detta synsätt (t ex Gans 1979; Golding och Elliott 1979; Sigal 1973; Tuchman 1978) har som huvudtes att de strukturella faktorer som omgärdar nyhetsproduktionen bäst kan förklara nyhetsutbudets utseende. Dessa faktorer finns dels inom medieorganisationen (byråkratiska trögheter, arbetsorganisation), dels runt medieorganisationen (marknaden). Massmedierna är (och skall också studeras som) formella organisationer. De brittiska sociologerna Golding och Elliott (1979:167) beskriver sitt perspektiv på följande sätt:

"Journalism is by no means random reactions to random events. On the contrary, it is a highly regulated and routine process of manufacturing a cultural product on an electronic line. In stages of planning, gathering, selection and production broadcast news is moulded by the demands of composing order and organization within a daily cycle. The news is made, and like any other product it carries the marks of the technical and organizational structure from which it emerges".

Nyhetsarbetet handlar egentligen om att så effektivt som möjligt (till lägsta kostnad) producera de nyheter som ger organisationen största möjliga intäkt.

I det organisationsstrukturella perspektivet på nyhetsprocessen uppmärksammas källornas betydelse för nyhetsutbudet. Sigal (1973) ser t ex nyhetsutbudet som ett resultat av den rutinmässiga interaktionen mellan två informationsproducerande organisationer:

Ett andra faktum vad gäller journalisternas val av källor är att bevakningen till övervägande del är av rutinkaraktär (Berkowitz 1987; Furhoff 1986; Gans 1979; Golding och Elliott 1979; Sigal 1973; Tuchman 1978). Uppslagen till nyheter kommer normalt från presskonferenser, pressreleaser, officiella dokument med mera. Kännetecknande för detta material är att det är aktörsbestämt, dvs härrör från nyhetskällorna själva. Det medieinitierade nyhetsmaterialet, d v s de nyheter som kommer av uppslag från mediets egna medarbetare, utgör en mindre del av mediernas innehåll.

8.3.2 Makten över innehållet: källorna har störst inflytande

De organisationsstrukturellt inriktade studierna av den journalistiska arbetsprocessen kommer vanligtvis fram till slutsatsen att den enskilde journalistens personliga inflytande över nyhetsprocessen är tämligen litet (se t ex Gans 1979; Tuchman 1978). Även om man väljer att betrakta journalisten i egenskap av representant för redaktionen eller medieorganisationen tycks styrkepositionen gentemot källorna vara ganska svag.

Studier av journalisternas sida av nyhetsprocessen tycks därmed ge resultatet att journalisternas som aktörer är ganska svaga³. Även andra forskare som koncentrerat sig på att studera journalisternas syn på förhållandet till källorna kommer fram till att journalisterna oftast befinner sig i underläge.

Massmedieforskarna och journalisthögskolelärarna Thurén (1986, 1988) och Furhoff (1981, 1986) är två svenska exempel. De menar att de källor journalisterna utnyttjar, används av dem mer eller mindre regelbundet. Reportererna samlar på sig ett antal välvilliga källor som är positiva till publicitet och till att lämna ut information. Mellan journalisten och dessa källor utvecklas ett

³ Det finns naturligtvis också exempel på studier som delvis uppvisar annorlunda resultat. Den brittiske sociologen Tunstall (1970) tycks t ex i det närmaste komma fram till att relationen mellan beslutsfattare och journalister är jämlig. Hans studie omfattar en speciell kategori av brittiska politiska journalister, de s k "Westminster Lobby Correspondents". I undersökningen framkommer att dessa journalister tycks ha en förhållandevis stark ställning gentemot politikerna.

ömsesidigt beroendeförhållande där journalisten är den svagaste parten.

Både Furhoff och Thurén kan med sin anknytning till journalisthögskolan i Stockholm ses som företrädare för journalistuppfattningen i frågan om makten över innehållet. Att de yrkesverksamma reportrarna i praktiken också upplever sig vara alltför beroende av sina källor, är ett resultat som också framkommer i 1972 års pressutrednings studie sv svenska journalister (SOU 1975:78).

Enligt journalisterna själva är problemet med att få tillräcklig och relevant information från myndigheter och företag och journalisternas beroende av ett litet fåtal informationskällor i förvaltning och näringsliv de problem som upplevs som de allvarligaste hoten mot en fri informations- och opinionsförmedling.

Utifrån journalisternas perspektiv (även om det förmedlas via en forskares ögon) ligger således det avgörande inflytandet över innehållet till stor del hos källorna. Sociologen Herbert Gans (1979:116) sammanfattar sina resultat så här:

"The relationship between sources and journalists resembles a dance, for sources seek access to journalists, and journalists seek access to sources. Although it takes two to tango, either sources or journalists can lead, but more often than not, sources do the leading".

8.4 Förklaringar

8.4.1 Valet av källor: effektivitet, makt, tillgänglighet

Effektivitetskravet tycks generellt sett vara den förklaring till den rutinmässiga bevakningen av samhällets eliter som betonas mest av författarna. Sigal (1973:119) menar t ex att "efficiency dictates newsgathering through routine channels. Reporters cannot witness many events directly because they are few in number and must locate themselves in places where information is most likely

to flow to them...". De personella resurserna måste utnyttjas effektivt. Nyheterna måste därför kunna förutsägas för att bevakningen skall kunna planeras. Användandet av rutinkällor minimerar osäkerheten och riskerna för att göra felbedömningar:

"Adherence to routine channels allows newsmen to cope with the uncertain world of journalism. Newsmen cluster around these channels, each gathering much the same information as his colleagues. Uncertainty loves company: the similarity of their stories provides some reassurance the newsmen understand what is going on in their world. For men who do not and cannot know what the 'real' news is, the routines of newsgathering produce 'certified news' -- information that seems valid insofar as it is common knowledge among newsmen and their sources" (Sigal 1973:130).

Även Tuchman (1978) pekar på hur effektivitetskraven påverkar valet av källor. För att inte missa några väsentliga nyheter flockas journalisterna på de platser och kring de personer där nyheter normalt genereras. Detta innebär att medierna rapporterar om samma händelser, använder samma källor och ger samma bild av verkligheten.

Den främste talesmannen

Journalisternas tendens att vända sig till samhällets och politikens toppar påvisas också av Miller (1977). Förklaringen till detta är att journalisterna söker "the ultimate spokesman" som källa och kommentator till nyheter och händelser. Den ultimative talesmannen är en beslutsfattare som antingen (1) har det avgörande ansvaret för frågan, eller (2) det största ansvaret för människorna som berörs av den. I amerikanska sammanhang är presidenten oftast den beslutsfattare som kan anses representera flest medborgare. Här är också den mest eftersökta talesmannen i de flesta frågor.

Problemorienterad informationssökning

Att massmedierna främst är en arena för de institutionella eliterna förklaras av Olsen och Saetran (1980) med organisationsteorin. Massmedierna är formella organisationer, som väljer ut och organi-

serar information. I sin informationssökningsprocess är de problemorienterade, och vänder sig till elitgrupper och representanter för andra formella organisationer, eftersom det är dessa som kan bidra med den information som "skapar bra nyheter".

Att vända sig till etablerade organisationer och institutioner är också det mest okontroversiella sättet att avgöra vem som bör uttala sig i en fråga. Att alltid välja de etablerade experterna som källor minskar risken för kritik.

Klassmässig sammanhållning

Mathiesen (1986) ser tre förklaringar till att de institutionella eliterna dominerar. För det första definierar medierna primärt administrativa och politiska beslut som nyheter. För det andra menar Mathiesen att mediernas representanter är klassmässigt identifierade med de institutionella eliterna. Den tredje förklaringsfaktorn är den vänskapliga och nära, personliga relation mellan källor och journalister som uppstår över tid.

Tillgänglighet och lämplighet

Det finns egentligen ingen enhetlig teoribildning kring valet av källor. Gans (1979) gör dock ett försök att sammanställa de faktorer som påverkar valet. Två nyckelbegrepp är centrala i denna beskrivning: availability och suitability. Källornas tillgänglighet är beroende av deras (1) villighet att bidra med information (positiva, välvilliga källor som gärna framträder föredras, se också Ghorpade 1984; Sigal 1973; Thurén 1988), (2) makt (de mäktigaste och mest inflytelserika källorna väljs, se också Miller 1977), (3) förmåga att bidra med passande, lättillgänglig, gärna journalistiskt präglad information och (4) närhet till journalisten och medieorganisationen både i geografiskt och socialt (social klass) hänseende (se också Mathiesen 1986).

Källornas lämplighet beror på (1) journalistens tidigare erfarenheter av källan (om den visat sig pålitlig och användbar i det förflutna tenderar källan att användas igen), (2) källans produk-

tivitet (förmågan att snabbt och lätt tillhandahålla en stor mängd användbar information), (3) källans pålitlighet (journalisten vill ha information som kräver minsta möjliga efterkontroll och källkritik), (4) hur förtroendeingivande källan är, (5) källans auktoritet (allt annat lika föredrar journalisterna att hänvisa till etablerade experter och officiella myndighetspersoner, se också Olsen och Saetran 1980) och (6) förmåga att artikulera sig (källor som tar sig bra ut i intervjuer och är vana att uppträda i mediasammanhang).

8.4.2 Varför journalisterna kommer i underläge

Studier av den journalistiska arbetsprocessen, samt intervjuer med journalister, kommer oftast fram till att källorna har det största inflytandet över utbudet. Orsaken är att det journalistiska arbetet är kringgärdat av en mängd strukturella och organisatoriska begränsningar som gör att politikerna kommer i en mer gynnsam position än journalisterna. Gans (1979:116) menar att effektivitetskravet är en viktig förklaring:

Staff and time being short in supply, journalists actively pursue only a small number of regular sources who have been available and suitable in the past, and are passive toward other possible news sources".

Massmedieforskaren Torsten Thurén (1986) är inne på samma tankegångar och menar till exempel att journalisten "har för det mesta ont om tid, hans kunskaper är ofta bristfälliga och ibland har han bara tillgång till ensidiga och partiska källor. Underläget förvandlas lätt till beroende. Källan producerar nyheten, inte journalisten" (1986:111).

Det viktigaste argumentet för journalisternas svaga position är att de, relativt politikerna, har färre valmöjligheter. Det är inte journalisterna som avvisar källor, utan källorna som avvisar journalister. Normalt kan källan alltid använda kontakter med andra journalister för att skaffa sig positiv publicitet (se t ex Furhoff 1981 och 1986).

8.4.3 Effekterna: Maktens spegel?

Det finns som vi sett generellt sett många belägg för rutinmässigheten i nyhetsbevakning och att källor ur den institutionella makteliten dominerar nyhetsutbudet. Eftersom nyhetsinnehållet kan antas vara beroende av vilka källor man har blir konsekvenserna, enligt dessa författare, att nyhetsutbudet mer eller mindre kommer att spegla den rådande maktstrukturen i samhället. Framför allt Tuchman (1978) poängterar detta förhållande och menar att medierna har ett konserverande inflytande:

"Through its arrangement of time and space as intertwined social phenomena, the news organisation disperses a news net. By identifying centralized sources of information as legitimated social institutions, news organizations and newswriters wed themselves to specific beats and bureaus. Those sites are then objectified as the appropriate sites at which information should be gathered" (Tuchman 1978:210).

Detta innebär inte att man menar att journalisterna okritiskt återger makthavarnas bild av världen. Hos dessa forskare finns vanligtvis en latent normativ syn på medierna som i stora drag överensstämmer med den professionella medieideologin.

Mediernas främsta uppgifter är att bevaka makthavarna och att företräda småfolket i samhället. Man menar också att journalisterna försöker leva upp till dessa krav så gott det går. Men den rutinmässiga bevakningen av samhällets eliter uppfattas därför också som ett stort problem. Att medierna kommer att "spegla" rådande maktstrukturen innebär, enligt författarna, en risk för att den kritiska granskningsfunktionen inte kan skötas tillfredsställande⁴.

⁴ Den latent normativa synen på medierna kan faktiskt vara en av förklaringarna till att de organisationsstrukturella studierna och de journalistiska förklaringarna (Lichter 1986, Wattenberg 1985 och Westerståhl och Johansson 1985 samt 1987) kommer till olika slutsatser om vem som har makten över innehållet. De sistnämnda författarna förväntar sig en "spegling" av de etablerade eliternas syn i nyhetsrapporteringen och ser avvikelser från speglingsnormen som ett problem. Att avvikelserna dessutom

9. MAKTRELATIONELLA FÖRKLARINGAR

En tredje teoretisk ansats är att studera nyhetsprocessen ur ett maktperspektiv. Att utöva makt eller inflytande kan vara att få någon att handla i enlighet med ens intressen. Inflytandet över medieinnehållet kan beskrivas i makttermer, där olika aktörer, som har olika intressen av att nyheterna ser ut på ett visst sätt, agerar strategiskt gentemot varandra i syfte att påverka nyhetsutbudet.

Det maktrelationella synsättet finns representerat av ett antal författare av vilka de flesta har en statsvetenskaplig forskningsinriktning eller bakgrund. I Norden representeras detta synsätt t ex av Eide (1984), Eide och Hernes (1987), Asp (1986) samt (i stora drag) Høyer (1982b). När det gäller den amerikanska forskningen finns de maktrelationella utgångspunkterna hos t ex Arterton (1984), Nimmo (1978), Black (1982), Hess (1984), Paletz och Entman (1981), Ranney (1983) och Seymour-Ure (1982). Ingen av dessa författare gör dock någon mer omfattande empirisk analys av modellen.

går åt samma håll som journalisternas värderingar ses som en indikator på att journalisternas egna, personliga åsikter bidrar till den skeva verklighetsbilden i nyhetsrapporteringen. De organisationsstrukturellt inriktade forskarna förväntar sig istället att journalisterna i enlighet med granskningsfunktionen och den professionella nyhetsideologin skall ge en bild av verkligheten som skiljer sig från de etablerade eliternas och experternas. Deras problem är att valet av nyhetskällor inte i tillräckligt hög grad avviker från den rådande maktstrukturen. Speglingstendenser ses därför snarast som ett belägg för att journalisterna har ett litet inflytande över utbudet. Den normativa synen på medierna påverkar därmed förväntningarna på bevakningen, vilket i sin tur påverkar vad som skall betraktas som onormalt eller skevt ("bias" i nyhetsutbudet). Detta kan slutligen ha betydelse för hur man tolkar resultaten.

9.1 Utgångspunkter: ömsesidigt utbyte och beroende

9.1.1 Ett utbytesförhållande

I en maktrelationell förklaringsmodell (Asp 1986, Eide 1984, Høyer 1982b) är det egenskaper, handlingar och överväganden hos tre aktörsgrupper som är centrala att studera om man vill förklara massmediernas innehåll. Dessa är: (1) Aktörer inom medierna: journalister och redaktionell personal inom ramen för medieorganisationen, (2) aktörer utanför medierna: olika samhälleliga beslutsfattare (tjänstemän, politiker och organisationsföreträdare) i egenskap av företrädare för sina respektive organisationer (myndigheter, partier och intresseorganisationer) och (3) mediernas publik: medborgarna.

Dessa tre aktörer står i ett ömsesidigt beroendeförhållande till varandra, genom att var och en av aktörerna är i kontroll över något som de andra aktörerna är intresserade av.

Förklaringsmodellen illustrerar det utbytesförhållande som råder mellan de olika aktörerna. Varje aktör bidrar med något och får också ett utbyte av relationen. Beslutsfattarna är intresserade av och byter publicitet och uppmärksamhet i medierna med journalisterna, som i utbyte får upplysningar och information.

Medborgarna är intresserade av att få information och underhållning av medierna. I utbyte får publiken betala med uppmärksamhet och pengar. När det gäller relationen mellan medborgarna och beslutsfattarna kan medborgarnas olika medborgarroller anses ha betydelse.

I egenskap av klient/undersåte byter medborgaren varor och tjänster mot pengar (även om det sker indirekt via skattsedeln när det gäller den offentliga sektorn). I egenskap av partimedlem och väljare samt organisationsmedlem och sympatisör byter individen "stöd" -- ideellt eller ekonomiskt -- mot att organisationen tillvaratar hans intressen.

9.1.2 En maktrelation

Eftersom både journalister och politiker är i kontroll över något den andre aktören är intresserad av att få, kan de utöva makt över varandra. Vem som har makten över utbudet antas, enligt det maktrelationella synsättet, variera med utbud och efterfrågan (Hess 1984). Styrkepositionerna mellan journalister och politiker beror på hur intresserad en aktör är av det den andre aktören har att erbjuda, samt på vilken kontroll aktören har över den egna resursen (se t ex Asp, 1986:357, utifrån Hernes, NOU 1982:3, maktresonemang).

I den maktrelationella synen på nyhetsprocessen tillskrivs källorna stora möjligheter att utöva inflytande över nyhetsutbudet. I motsats till det organisationsstrukturella perspektivet (föregående avsnitt) ger den maktrelationella synen generellt sett de olika aktörerna relativt stor handlingsfrihet. Enskilda aktörers medvetna påverkan genom strategiskt handlande betonas och mindre vikt läggs vid strukturella och organisatoriska begränsningar och påverkan.

9.2 Empiriska studier: mediestrategier och medieframträdanden

Vem som har makten över innehållet enligt den maktrelationella synen antas teoretiskt sett vara beroende av handlingar och strategiska överväganden hos både beslutsfattarna och journalisterna. Ingen av aktörerna antas generellt sett dominera över den andre, utan vem som har inflytande varierar.

Betoning av politikernas sida av nyhetsprocessen

Det finns dock få empiriska studier av hur maktrelationen mellan källor och journalister faktiskt ser ut. Om man är intresserad av att avgöra vem som har makten måste man studera nyhetsprocessen både utifrån journalisternas och politikernas perspektiv. Det är dock sällan författare med ett maktrelationellt perspektiv verkligen studerar journalisternas arbete (se dock Arterton 1984), utan studierna koncentrerar sig vanligtvis på politikernas sida

av processen.

Makten över innehållet studeras i huvudsak på tre sätt. För det första (här finns den mesta omfattande forskningen) studeras politikernas mediestrategier och för det andra dess effekter. För det tredje handlar det om studier av hur de politiska aktörerna behandlas i medierna (hur de får framträda). Slutsatserna om makten dras i det senare fallet indirekt -- om politiskerna får framträda i medierna på det sätt de önskar (t ex tala om "sina" sakfrågor) antas de ha inflytande över utbudet. Dessa tre ansatser kommer att behandlas i de följande avsnitten.

9.2.1 Mediestrategier

Från politikernas perspektiv är det viktigaste i relationen till medierna att försöka påverka och helst kontrollera hur och i vilken omfattning medierna uppmärksammar dem själva och deras verksamhet. Först och främst är det en fråga om att över huvud taget få framträda, helst på helt egna premisser. Att ha kontroll över medieframträdandet innebär emellertid också att kunna undvika obehaglig uppmärksamhet. En föga uppmärksammas aspekt av beslutsfattarnas relationer till medierna är makten att undvika offentligheten.

Olika förhållningssätt

Hur aktivt politiska beslutsfattare försöker påverka massmedierna varierar naturligtvis. I sin studie av amerikanska topptjänstemän skiljer Linsky (1986a) t ex mellan det aktiva och reaktiva förhållningssättet:

"The activists see their job as including the development of strategies for dealing with the public relations aspects of policymaking. As a consequence, their work often involves going out and selling themselves and their programs. Reactivists see their jobs as dealing with the press only when the press comes to them -- or when they are by their own accounts making news" (1986a: 148).

I en studie av relationen mellan amerikanska kongressledamöter och medierna identifierar Miller (1978) fyra olika förhållningssätt som politiska kommittéer kan ha till massmedierna: (1) fientliga, (2) neutrala ("responding to questions but making minimum efforts to cultivate coverage"), (3) publicitetsjagande ("press aides use the same techniques as reporters in gathering information for hearings"), och (4) samarbetsinriktade ("trading information, ideas and sources and otherwise including reporters in their work").

De fientliga och neutrala förhållningssätten Miller identifierar motsvaras i det närmaste av Linskys reaktiva förhållningssätt. Den publicitetsjagande och den samarbetsinriktade attityden utgör då närmast två varianter av det aktiva förhållningssättet.

Den omöjliga tystnaden

Olika beslutsfattare har olika grader av valfrihet gentemot massmedierna. Tjänstemännen bör t ex ha helt andra möjligheter än politikerna att undvika offentligheten. Även om det finns individuella variationer i politikernas förhållningssätt kan man utgå från att det för de flesta politiker är en livsbetingelse att komma fram i massmedierna.

I konkurrensen om uppmärksamheten är politikerna tvungna att inta ett aktivt förhållningssätt till medierna och att medvetet försöka skaffa sig publicitet. Att liksom somliga av topptjänstemännen i Linskys studie (1986a) inta en reaktiv position i förhållande till medierna är näst intill en omöjlighet, i varje fall bland politikens toppar.

För dessa toppolitiker är det dessutom nästan omöjligt att slippa undan massmediernas intensiva bevakning, även om de skulle vilja. Den omöjliga tystnaden ("the impossibility of silence") är den beteckning statsvetaren Seymour-Ure (1982) använder när han i sin bok beskriver de amerikanska presidenternas relationer till massmedierna. Omöjligheten att slippa offentligheten är själva utgångspunkten för toppolitikernas verksamhet. Det blir därför

nödvändigt att också utveckla tekniker för att kunna undgå uppmärksamhet.

Överlevnadsstrategi och offensivt vapen

Att försöka styra och kontrollera offentligheten, medierna, är, sammanfattningsvis, dels en överlevnadsstrategi, dels ett offensivt vapen i den politiska striden. För att kunna hantera massmedierna utvecklar politiker och andra beslutsfattare därför en rad mediestrategier. Vad forskningen säger om dessa diskuteras i de två följande avsnitten.

Jag skiljer då på strategier på lång sikt (planerad utveckling under lång tid) och på kortsiktiga strategier, dvs medietaktik (aktiviteter och handlingar i syfte att hantera massmedierna i enskilda situationer).

Politikernas mediestrategier på kort och lång sikt har studerats och diskuterats av många, främst amerikanska, forskare (se t ex Agranoff 1976; Arterton 1984; Blumenthal 1981; Cockerell m fl 1984; Cook 1988; Grossman och Kumar 1981; Hess 1984; Nimmo 1978; Paletz och Entman 1981; Press och Verburg 1988; Sigal 1973). Den nordiska forskningen kring mediestrategier representeras av Eide (1984) samt av Holmberg och Esaiasson (1988). De följande avsnitten försöker i stora drag sammanställa vad dessa forskare tagit upp och pekat på.

Mediestrategier: planerad påverkan och anpassning

Sammantaget kan två utvecklingslinjer vad gäller beslutsfattarnas långsiktiga mediestrategier spåras över tid. Diskussionen kring utvecklingen gäller främst politikerna, men även tjänstemän och förvaltning bygger successivt upp sina mediekontakter och strategier (se t ex Linsky 1986a).

Institutionaliserad access

Den första utvecklingslinjen består i att beslutsfattarna och beslutsfattarnas organisationer skaffar sig institutionaliserad access till medierna (se t ex Graber 1980). Detta gör man genom att utveckla organisationer och anställa personer som enbart har till uppgift att hålla i kontakter med massmedierna, t ex genom upprättandet av informationsavdelningar, anställandet av presssekreterare med egna erfarenheter från journalistiskt arbete (gärna journalister som "har bytt sida") etc.

Genom en noggrann organisation av massmediekontakterna och genom att omge sig med specialister på "media management" (som systematiskt planerar medieaktiviteter, skapar kontakter och förser journalisterna med information) försöker politikerna se till att man upprätthåller en kontinuerlig kanal till "offentligheten".

Precis som journalisterna i sin verksamhet är beroende av att etablera ett kontaktnät av källor så är politikerna beroende av att skaffa sig goda och kontinuerliga kontakter med journalisterna. Att systematiskt odla relationen till journalisterna är därför en viktig del i en långsiktig mediestrategi.

Anpassning till mediernas krav och rutiner

Den andra utvecklingstendensen består i att beslutsfattarna anpassar sin egen verksamhet till mediernas krav, behov och rutiner. Anpassningen sker på många plan, t ex vad gäller tid, rum och innehåll. Först och främst sker en tidsmässig anpassning av verksamheten till mediernas tidsrytm. Presskonferenser förläggs t ex så att de skall passa in mediernas dagliga produktionsprocess. Den rumsliga anpassningen innebär att man ser till att agera på platser där man vet journalister befinner sig. Platsen för ett utspel eller en aktion måste förläggas så att medieuppmärksamhet garanteras.

Den innehållsliga anpassningen handlar om att se till att den information som förmedlas är anpassad till mediernas krav. Det

gäller att lyfta fram och peka på det nyhetsvärda. Försök görs också att skapa nyhetsvärde genom att iscensätta speciella medie-händelser.

Mediestrategier handlar därmed dels om långsiktigt planerad påverkan (att bearbeta och skapa goda kontakter med medierna), dels om långsiktigt planerad anpassning (att anpassa den egna verksamheten efter medierna).

Medietaktik

Hur politiker och andra beslutsfattare försöker hantera journalister och massmedier tas upp av flera av de nämnda författarna. Statsvetarna Press och Verburg (1988:113) för en utförlig diskussion om de taktiska grepp politikerna kan ta till mot medierna i enskilda situationer. De sammanfattar sina intryck i följande punkter:

"Most politicians conclude that part of their job in politics or government is guiding journalists in reporting political news. From their point of view this task is little more than self-defence. Such guidance requires that the politician: (1) exercise as much influence as possible over story content and interpretation, (2) use damage-control techniques when breaking stories are potentially threatening, (3) exercise control over the journalists themselves, and (4) dry up leaks of confidential or potentially damaging information".

Att få positiv uppmärksamhet

Konsten att skaffa sig "god publicitet" är dels en fråga om att överhuvudtaget få uppmärksamhet, dels en fråga om att få framstå i fördelaktigt ljus. Att en politiker fritt, oemotsagt och utförligt får föra fram sin egen version av ett händelseförlopp hör till ovanligheterna. I normalfallet är det förmodligen lättare att skaffa sig publicitet än att kontrollera dess innehåll. Politikerna kan förse medierna med uppgifter och information, men de kan aldrig helt och fullt veta hur den kommer att användas.

Från politikernas sida finns det därför alltid ett visst mått av osäkerhet i kontakterna med medierna.

"The basic ingredient in the foreign policy makers' reluctance to meet the press is a pervading sense of fear. This fear grows out of the inability to control what the press will do with the information it gets. The opposite of the sense of confidence, then, is the sense of insecurity, an unwillingness to take any risks in the press's handling of information even at the loss of whatever policy advantages or initiatives might accrue as the consequence of good coverage" (Cohen 1963:167).

Konsten att få god publicitet handlar därför om att utöva mesta möjliga kontroll både över nyheternas innehåll och tolkning.

Ett första taktiskt grepp är att göra den information man vill ha förmedlad lätt att använda för journalisterna. Att tillhandahålla enkel och lättillgänglig information (t ex förslag till artiklar, notiser, sammanfattningar) innebär dels att sannolikheten att den givna informationen skall resultera i ett nyhetsinslag ökar, dels att tolkningsutrymmet begränsas.

Eftersom journalisterna oftast arbetar under stor tidspress är det av avgörande betydelse att snabbt kunna ge sin egen version av ett skeende, helst då i journalistiskt präglade former.

Att få den information man vill ha förmedlad att verka speciell är ett sätt att både intressera medierna för ett visst nyhetsstoff och samtidigt ha möjlighet att utöva stor kontroll över tolkningen. Information som är "hemlig", eller i varje fall svårtillgänglig, är särskilt intressant för medierna. Att locka med ensamrätt till en intressant och säljande nyhet eller att "läcka" konfidentiella uppgifter är sätt att dels garantera att informationen publiceras, dels kunna utöva stor kontroll över dess tolkning (mer om läckor följer senare).

Andra sätt att begränsa tolkningsmöjligheterna är att kontrollera eller strukturera själva nyhetsinslaget. Att i förväg få bestämma vilka frågor som får ställas av journalisten i en intervju, eller

att i efterhand förbehålla sig rätten att avgöra om en intervju skall publiceras eller inte, är exempel på sådant förfarande.

Att noga ange för journalisterna hur den givna informationen får användas är också sätt att utöva kontroll över innehåll och tolkning. Press och Verburg (1988:130) visar, genom att ta president Roosevelt som exempel, hur politikerna anger vilken status olika uppgifter har och hur de får användas:

"Franklin Roosevelt set out four ways in which reporters had to handle the information he gave them at his press conferences. (1) Some comments could be quoted directly and attributed to the president. These were on the record. (2) Some statements could only be quoted indirectly but could be attributed to the president, enabling him to claim later that he had been misunderstood. (3) About 20 percent of Roosevelt's comments at his press conferences were "background" -- the information was on the record, but reporters could not say whom they were quoting. (4) Finally, some information President Roosevelt said must be 'kept in the family' -- it would be off the record and could not be used at all, at least not until he or his press secretary gave permission".

Att undvika negativ publicitet

En utvecklad mediestrategi kräver också en mängd taktiska grepp för att motverka och skydda sig mot offentligheten. Att förebygga, förhindra eller åtgärda verkningarna av att skadlig information sprids är centrala komponenter i hanteringen av massmedierna. Först och främst gäller det att i möjligaste mån förhindra och förebygga att negativ eller felaktig information kommer till mediernas kännedom.

Att försöka avstyra händelser som hotar att ge negativ publicitet är naturligtvis det effektivaste sättet. Om man är helt övertygad om att massmedierna ändå kommer att få reda på något missförhållande kan det vara bäst att vara den som först avslöjar sanningen.

Om skadan redan är skedd och informationen redan kommit ut får politikern ta till olika tekniker för att möta kritiken och

massmediernas anstormning. Ett sätt är att använda en syndabock som får ta stöten. Genom att t ex försöka lägga skulden på någon person i mindre central position kan riktigt allvarliga negativa effekter undvikas.

Om det är helt uppenbart vem som bär skulden gäller det att antingen möta kritiken direkt och erkänna misstaget (och genom att få utrymme i medierna för att förklara sig få möjlighet att minska skadan), eller att gå till attack. Anfall kan ibland vara bästa försvar, speciellt om det finns möjligheter att kritisera eller lägga skulden på en politisk motståndare. Om ingen annan taktik hjälper så kan en sista utväg vara att tiga i hopp om att skandalen till slut skall lägga sig.

Läckor som medietaktik

Nästan alla författare som diskuterar förhållandet massmedierbeslutsfattare kommer in på frågan om läckor. Att läcka är att sprida mer eller mindre konfidentiell eller sekretessbelagd information, företrädesvis till massmedierna. Läckor är något som nästan alla beslutsfattare fruktar, men som de flesta också kan tänka sig att använda sig av. I Linskys (1986a) undersökning av beslutsfattare på toppnivå i Washington ansåg sig 74 procent vara bekymrade över läckor, samtidigt som 42 procent själva hade läckt till medierna någon gång.

De vanligaste skälen att läcka är, enligt beslutsfattarna själva, att (1) motverka och korrigera felaktig eller missledande information som spridits, (2) att försöka få uppmärksamhet kring en fråga eller ett förslag och (3) försöka söka stöd hos grupper ute i samhället (organisationer eller allmänheten) i syfte att tvinga fram beslut eller åtgärder i en fråga.

Linsky identifierar två huvudtyper av läckor: "policy leaks" och "ego leaks". Huvudsyftet med en policyläcka är att påverka beslutsfattandet i politiska frågor. Egoläckorna har däremot som främsta syfte att befrämja beslutsfattarens relationer till massmedierna och journalisterna. Genom att ge medierna exklusiv

information hoppas beslutsfattaren odla sina mediekontakter (kanske för framtida bruk).

Andra typer av läckor som tas upp är "trial-balloon leaks" (att inofficiellt få testa en idé eller ett policyförslag) och "grudge leaks" (att avslöja negativ eller generande information i syfte att skada någon annan). Läckor har således många funktioner och kan utgöra en av flera strategier beslutsfattarna använder sig av för att kontrollera mediuppmärksamheten och befrämja sina intressen. Läckor är med andra ord en central komponent i det strategiska spelet gentemot andra beslutsfattare, opinionen och massmedierna.

Att förstöra relationen till medierna

Misslyckade massmedierelationer kan uppenbart ha en mängd negativa konsekvenser för politiker och andra beslutsfattare när det gäller deras möjligheter att lyckas både på kort och lång sikt. Vad det är som kan förstöra relationen till medierna och vilka effekter detta kan ha diskuteras kort av Press och Verburg (1988).

De menar att beslutsfattaren måste hålla en klar och rak linje i sina massmedierelationer. Om man visar sig på defensiven, verkar förvirrad eller oklar, ändrar sig, avslöjas med att ljuga eller visar sig vara inkompetent innebär det att man riskerar att bryta mot några av de allmänt vedertagna (om än kulturellt betingade) normer och regler som styr interaktionen mellan politiker och journalister.

Att bryta mot dessa innebär att man riskerar att begå "the media crime". Konsekvenserna av detta är en offentlig "rättegång" i massmedierna och kanske en förlorad karriär som politiker eller tjänsteman.

Press och Verburg (1988:126) beskriver konsekvenserna av förstörda massmedierelationer på följande sätt:

"Some politicians seem to be in the hot water with journalists almost continually. Any story that can be turned against them gets that treatment. Their negative public image seems unshakable. The punishment is severe: general contempt or merciless ridicule. Such attacks, politicians claim, are unfair, hitting below the belt. Journalists blow up a minor incident far beyond its importance. Reporters tag their victim with a label that the politicians cannot shake off. For politicians caught in the web of 'media crimes', the record seems forever to trail them as it does those lesser mortals who bear criminal record".

Det finns dock mycket lite forskning kring vilka dessa allmänt vedertagna men oskrivna regler för umgänget mellan journalister och politiker egentligen är. Blumler och Gurevich (1981) pekar t ex på den tysta överenskommelse som finns vad gäller information som ges "off-the-record". Arterton (1984:79-80) pekar på journalisternas krav på att inte bli vilseförda. Journalisterna förväntar sig naturligtvis inte att politikerna skall ge neutral och objektiv information. Men att komma med direkta lögner är tabu.

9.2.2 Mediestrategiernas effekter

Med undantag för den korta och allmänna diskussionen om vad konsekvenserna av förstörda massmedierelationer kan bli har vi hitintills enbart talat om hur de politiska beslutsfattarna försöker påverka massmediernas bevakning. Vilka effekter politikernas försök att påverka utbudet faktiskt har har inte beslysts ännu. Det finns dock studier som utifrån ett maktrelationellt perspektiv belyser hur (och om) politikernas egna medieaktiviteter i praktiken påverkar nyhetsutbudet.

Mediekontakternas betydelse: amerikanska studier

Frågan om vad det är som bestämmer bevakningen av politikerna har belysts i ett antal amerikanska studier (t ex Fico 1984; Hess

1986; Miller 1977; Weaver och Wilhoit 1974). En del av dessa har också försökt ta upp frågan om mediekontakterna har någon betydelse för bevakningen.

I detta avsnitt kommer uppmärksamheten att koncentreras på den studie som mest utförligt försökt granska om politikerna egentligen kan styra medieuppmärksamheten genom att påverka medierna: den amerikanske forskaren Stephen Hess' (1986) undersökning av mediernas bevakning av amerikanska senatorer.

Bakgrunden till undersökningen är en kontrovers i amerikansk politisk debatt. Denna startade med att flera samhällsdebattörer ställde sig kritiska till mediernas allt större inflytande över politiken. Man hävdade att eftersom medierna (och därför också politikernas mediekontakter) betyder mer och mer i politiken, betyder också långsiktigt parlamentariskt arbete och politisk kompetens mindre och mindre för vem som lyckas som politiker. Medieorienterade linslusar till politiker kan ta sig fram på mindre publicitetshungriga men mer kompetenta kollegors bekostnad.

Debatten och kritiken spred sig även till vetenskaplig diskussion (se också t ex Cook 1988 och Ranney 1983). Hess (1986:5) skriver t ex i inledningen till sin undersökning att: "The consensus among journalists, senators, and scholars, then, is that the national media pay more and more attention to less important senators (the mavericks, the junior members, the blow-dried but empty-headed)".

Huvudsyftet i Hess's studie är att undersöka om antagandet att de nationella medierna i USA verkligen ägnar allt mer uppmärksamhet åt allt mindre betydelsefulla politiker stämmer. Han vill också se om det verkligen är möjligt för en politiker att skaffa sig publicitet bara genom att ha offensiva mediestrategier. För att testa detta laborerar med en hel uppsättning förklaringsfaktorer när det gäller att förklara medieuppmärksamheten.

En första grupp av orsaksvariabler gäller de egenskaper hos

senatorerna som kan påverka vilket nyhetsvärde journalisterna tillskriver dem. Det kan gälla deras position, arbete och partitillhörighet, t ex vilka kommittéer de sitter i och vilken position de har i senaten, men även senatorernas personlighet och karaktär.

Den andra gruppen av förklaringsfaktorer gäller senatorerna egna medieinriktade aktiviteter, dvs i vad mån senatorerna själva -- genom pressreleaser och presskonferenser -- försöker dra till sig mediernas uppmärksamhet.

Författarens första slutsats är att de flesta av senatorerna (80-90 procent) får liten eller ingen uppmärksamhet alls i de nationella nyhetsmedierna. Dessa koncentrerar sig i stället på den lilla grupp av senatorer som utgör senaten ledare; de senatorer som har den största institutionella makten, som sitter i de tyngsta kommittéerna etc, får den största uppmärksamheten. Senatorernas egna medieinriktade aktiviteter -- mängden av pressreleaser etc -- spelar mindre roll för medieuppmärksamheten. Hess sammanfattar sina resultat så här (1986:6):

"Rather than being a destabilizing and decentralizing force, scattering attention among a wide range of junior legislators, the national media focus on those senators who seem to wield institutional power./.../ Although political scientists...have claimed that power among senators since the end of World War II has been moving from an institutional base (position) to a personal base (charm, skill at personal relations, expertise), the national media have not contributed to the movement; they have instead increasingly emphasized institutional power.

The distinction between show horses and work horses, ... while once valid, is no longer a distinction the news system makes. Today those who do the work get most of the publicity. The 'effort factor' evinced by senators who try harder for national attention through better press operations, makes little difference".

Journalisterna i de nationella medierna tycks, enligt Hess, inrikta sitt intresse på The Ultimate Insiders, dvs de "mäktigaste" senatorerna. Enda undantaget från denna regel är om någon av senatorerna antingen ställer upp som presidentkandidat, eller

ställer till med en skandal:

"Senators become news -- as opposed to merely being players in the drama of the Senate -- when they run for president or otherwise get themselves into trouble" (Hess 1986:64).

Hess studerar emellertid enbart uppmärksamheten i de nationella medierna. Han menar samtidigt att de flesta av senatorernas medieaktiviteter är riktade mot de lokala massmedierna, och att publicitetsbefrämjande åtgärder kan spela stor roll på denna nivå.

Politiker och medier i amerikanska valkampanjer

Hess (1986) studie handlar i huvudsak om bevakningen av det dagliga politiska arbetet. Kampanjeffekter i amerikanska valkampanjer står däremot i centrum för den amerikanske statsvetaren Arterton (1984). Hans bok är speciellt intressant eftersom han är en av de få forskare som både uppmärksammar den journalistiska och den politiska sidan av nyhetsprocessen. I sin analys av amerikanska presidentkandidaters kampanjstrategier ägnar han också journalisternas och medieorganisationernas sätt att arbeta ganska stort intresse (även om politikernas sida ägnas den övervägande delen av uppmärksamheten).

Den största delen av boken ägnas åt hur kampanjerna plaeras, strategier gentemot medierna etc. Arterton menar att planerad påverkan och anpassning i mycket hög grad kännetecknar amerikanska presidentkampanjer:

"Campaigners ... arrange hotel and travel plans for reporters (leaving them free to file stories), provide them with the means to communicate with their organization's headquarters, write press releases that can be easily paraphrased into a story, phone local stations offering tapes of the candidates remarks ('this is Jim Smith reporting from the Reagan campaign'), and so on" (1984:81).

Arterton tar också upp vad som styr journalisternas sätt att

arbeta och hur de ser på kampanjen.

När det gäller frågan om makten över nyhetsutbudet hävdar Arterton att journalister och politiker utövar ett ömsesidigt inflytande över varandra. Båda parter vill och försöker ta kommandot över den andre, men ingen befinner sig generellt i underläge. En enskild kandidats möjligheter att påverka nyhetsbevakningen beror, enligt Arterton, i stor utsträckning på hans politiska framgångar och maktställning.

En huvudslutsats är att politikerna försöker dirigera snarare än manipulera journalisterna:

"Orchestration rather than manipulation is a more apt description of the efforts of politicians to confine the content of reported news to material and observations that benefit their campaigns (Arterton 1984:194).

Norska och svenska politiker i medierna

Två nordiska studier som delvis berör samma tema som Hess (1986) är Eide (1984), som studerar de norska stortingsledamöternas förhållande till massmedierna, och Holmberg och Esaiasson (1988), som studerar de svenska riksdagsledamöternas medieinriktade kampanjarbete i 1985 års val.

Det finns, enligt dem, en intressant skillnad mellan nationella och lokala och regionala medier. Det är i de senare de vanliga ledamöterna får komma fram. I riksmedierna är det endast en liten grupp toppolitiker som får framträda någorlunda regelbundet. Hess tes om "The Ultimate Insiders" tycks därmed även ha en nordisk motsvarighet.

När det gäller förklaringarna till detta faktum tycks Holmberg och Esaiasson (1988) främst peka på den utpräglade arbetsfördelning som finns i den svenska politiken. Det är partiledarna och toppolitikernas uppgift att representera partiet i massmedierna.

Eide (1984) urskiljar fyra huvudförklaringar till att toppolitikerna så starkt dominerar det nationella nyhetsutbudet. (1) De sitter inne med stora informationsresurser och kan dessutom anses representera stora grupper i samhället (de kan uttala sig på andra gruppers vägnar). (2) De har huvudansvaret för marknadsföringen av partiet bland väljarna. Deras primära arbetsuppgift inom organisationen är att vara partiets ansikte utåt. (3) Toppolitikerna är de beslutsfattare som oftast uppträder i besluts- och debattsammanhang (i parlamentet). De har den största makten och det främsta ansvaret när det gäller de politiska besluten. (4) De har oftast varit verksamma i politiska sammanhang länge. Möjligheterna att utveckla många och goda, personliga kontakter med journalister är därför stora.

Den fjärde punkten utvecklas vidare i ett avsnitt om medierutin. Eide menar att ju längre en politiker har varit med i det politiska spelet desto skickligare blir han att spela, vilket ökar möjligheterna att bli en del av den nationella medieeliten. Att som politiker ha egen erfarenhet av journalistisk verksamhet (pressbakgrund) tycks också vara befrämjande för hur mycket publicitet han kan skaffa sig.

Det Eides slutsatser framför allt pekar på är hur många olika faktorer -- journalistiska nyhetsvärderingskriterier (intresse för de viktiga besluten och de mäktiga politikerna), journalisternas arbetssätt (att de oftast befinner sig där nyhetsflödet är störst, t ex i parlamentet där centrala beslut fattas) och strukturen och arbetsfördelningen i politiken (ansvarsfördelning, uppgifter inom organisationen, medieaktivitet) -- samverkar och förstärker mediernas koncentration på toppolitikerna.

Varken Eide (1984) eller Holmberg och Esaiasson (1988) studerar om politikernas medieaktiviteter egentligen påverkar massmediernas bevakning. I analysen av de svenska riksdagsledamöternas kampanj- arbete framkom dock en stor skillnad mellan partierna vad gäller inriktningen på arbetet. De socialdemokratiska riksdagsledamöterna var i mycket mindre utsträckning än de borgerliga partierna orienterade mot medierna i sitt kampanjarbete. I synnerhet center-

partiets ledamöter var mycket aktiva när det gäller presskonferenser och pressmeddelanden.

Vilka eventuella effekter detta hade diskuteras inte av författarna. Holmberg och Esaiasson visar dock att utav den totala uppmärksamheten som ägnades centerpartiet fick enskilda centerledamöter en (i jämförelse med andra partier) mycket stor andel (de enskilda ledamöterna i centerpartiet fick drygt 30 procent av uppmärksamheten i storstadspressen och etermedierna). I de andra partierna var uppmärksamheten i mycket högre grad riktad mot partiledarna. Det är naturligtvis svårt att avgöra om centerledamöternas framträdande roll i de nationella medierna kan tillskrivas det omfattande medieinriktade kampanjarbetet, eller om det beror på andra faktorer.

9.2.3 Bevakningen av politikerna

Den maktrelationella analysen av makten över nyhetsutbudet består i övrigt oftast av studier av hur politiker får framträda i medierna. Om en aktör får positiv uppmärksamhet och får framföra sitt budskap (t ex tala om "sina" sakfrågor) kan denne antas ha inflytande över innehållet.

Detta tema har studerats i ett antal nordiska och amerikanska studier, t ex Asp (1983 och 1988), Bergström (1988), Siune (1982), Patterson (1980) samt Weaver och Elliott (1985).

Dagordningen i 1976 års presidentval

Efter att ha genomfört en årslång studie av det amerikanska presidentvalet 1976 kom Patterson (1980) t ex fram till att de frågor kandidaterna lade tonvikten på inte var de samma som nyhetsmedierna tog fasta på.

Enligt Patterson handlade kandidaternas kampanjtal och egna politiska TV-reklam främst om "diffusa" frågor -- allmänna politiska uttalanden och viljeinriktningar, som t ex kunde gälla viljan att behålla en sund ekonomi i landet. Medierna uppmärk-

sammade, tvärtom, "clear-cut issues" -- frågor i vilka stora åsiktsskillnader klart och tydligt skilde kandidaterna åt. En huvudslutsats är att de frågor som dominerade nyheterna snarare reflekterade mediernas egna intressen än kandidaternas (medierna upprättade s a s sin egen dagordning).

Bevakningen av svenska valrörelser

Asp (1988) har genomfört liknande studier av svenska förhållanden. Mediernas bevakning av 1979, 1982 och 1985 års svenska valrörelser visade överlag mycket måttlig överensstämmelse mellan den bild partierna vill ge av sig själva och den bild väljarna får ta del av i televisionens nyhetsprogram och i pressens nyhetsutbud (överensstämmelsen var dock generellt sett bättre för pressen än för TV).

När det gäller TV menar Asp att det snarare råder en "negativ urvalsprincip". Partierna får framträda i sådana frågor de själva inte önskar eller helst vill undvika.

Sammantaget kommer Asp (1988) fram till två huvudresultat i sin studie av valrörelsebevakningen: (1) Sveriges radio är inte opartisk i sin bevakning av valrörelserna, men det går inte att hävda att något parti eller politisk inriktning systematiskt gynnas (medierna uppträder omväxlande som medspelare och motspelare till de politiska partierna och vilken roll man spelar förefaller nästan slumpartad). (2) Det finns en utpräglad likhet mellan medierna när det gäller bevakningen av partierna. Pressens bevakning följer samma mönster som etermediernas. Medierna kan snarast sägas utgöra sin egen måttstock när det gäller urvalet och presentationen av politiska nyheter.

Detta resultat kan, enligt Asp, ges två tolkningar (1988:44-45): (1) Den första tolkningen är att medierna spelar en självständig roll i politiken och att bevakningen i första hand påverkas av krafter inom medierna. Journalistiska, professionella värderingar avgör hur politiken skall skildras. (2) En motsatt tolkning är emellertid också möjlig. Ombytligheten och oförutsägbarheten hos

medierna kan istället tolkas som att medierna är osjälvständiga aktörer, som är mycket mottagliga för läckor och utspel från partiernas sida. Enligt denna tolkning påverkas bevakningen i första hand av krafter utanför medierna.

Det är naturligtvis mycket svårt att avgöra vilken tolkning som är rätt. Det allmänna intrycket i flera studier (t ex Asp 1988; Bergström 1988; Patterson 1986) är dock att journalisterna i sin bevakning knappast passivt låter politikerna framträda precis på det sätt de själva önskat, utan att andra faktorer -- t ex journalisternas professionella nyhetsvärdering -- har ett påtagligt inflytande över bevakningen.

9.3 Slutsatser: makten växlar

Det är svårt att dra några generella slutsatser om hur den maktrelationella forskningen ställt sig till frågan om makten över nyhetsutbudet. Skälet till detta är att få studier genomförts, samtidigt som studierna uppvisar en hel del motstridiga resultat.

Hess (1986) slutsatser om att senatorernas egna försök att befrämja medieuppmärksamheten inte spelar någon roll är både intressanta och oväntade, särskilt med tanke på all den tid och energi som politikerna ägnar åt att odla sina massmedierelationer.

Den allmänna meningen hos de flesta av författarna tycks annars vara att politikerna har mycket stora möjligheter att påverka nyhetsutbudet (se t ex Paletz och Entman 1981, som menar att bevisen för detta är överväldigande) och att massmedieaktivitet har ett avgörande inflytande⁵. Hur stort inflytandet är och hur

⁵ Tilläggas kan också att i Linskys (1986) studie framkom att beslutsfattarna själva i stor utsträckning ansåg sig kunna påverka utbudet: 90 procent ansåg att de ibland eller ofta lyckas påverka massmediernas bevakning av sin egen verksamhet. Linskys slutsatser, som baseras dels på intervjuer med beslutsfattare, dels på ett antal fallstudier av relationen, är att "the activist strategy produces better coverage than reactive. Better coverage leads to more success for the policymaker in achieving his or her policy goals; there is a broad consensus among senior officials on that point" (1986:167-168).

väl man lyckas påverka bevakningen tycks dock växla.

Att forskarna kommer till olika slutsatser kan delvis bero på att det är olika aktörer man jämför. Hess (1986) studie visar på att det är mycket svårt för de unga och oerfarna politikerna att konkurrera med de stora elefanterna och tunga namnen i politiken. Att ha mediatalang och offensiva mediestrategier är inte tillräckligt. Då det handlar om likvärdiga kämpar (t ex i kampen mellan två presidentkandidater) kan strategiskt handlande gentemot massmedierna i syfte att försöka påverka nyhetsutbudet emellertid vara avgörande. I kampen om uppmärksamheten på den politiska toppen kan kanske mediestrategi och goda mediekontakter vara det som får vågskålarne att väga över från politisk förlust till vinst.

Utifrån ett maktrelationellt perspektiv blir slutsatsen om vem som har makten över nyhetsutbudet snarast att inflytandet växlar mellan journalister och nyhetskällor. I studierna betonas dock ofta att journalisterna har en mycket inflytelserik ställning. En del studier visar hur svårt det kan vara för politikerna att påverka medieuppmärksamheten till sin fördel. Att utifrån detta sluta sig till att politikerna befinner sig i underläge gentemot journalisterna är dock förmodligen att gå för långt.

9.4 Förklaringarna: styrkeförhållandet växlar

Själva motstridigheterna i resultat och tolkningar behöver inte ses som ett problem, utan de kan faktiskt tas som intäkt för att de teoretiska utgångspunkterna stämmer ganska bra överens med verkligheten. Inflytandet växlar beroende på att styrkeförhållandena mellan aktörerna växlar, samtidigt som andra externa faktorer -- t ex slumpen, enskilda politiska händelser, förändringar i verkligheten -- också har betydelse.

Den maktrelationella teorin förutsäger att makten över innehållet på en generell nivå beror på hur intressad den ene aktören är av det den andre har att erbjuda, samt på vilken kontroll aktören har över den egna resursen. Politikernas främsta resurs i byteshandeln med journalisterna är information. Journalisternas främsta resurs är publicitet. Vem som har makten beror således på aktörernas intresse av respektive kontroll över informationen och publiciteten.

9.4.1 Intresse och kontroll: institutionellt baserad makt

Enligt det maktrelationella perspektivet tycks dock graden av intresse och kontroll till stor del kunna relateras till institutionella och organisatoriska faktorer. I de flesta studierna framkommer att styrkepositionen i allt väsentligt mer är relaterad till aktörernas organisatoriska och institutionella bas än till individuella, personliga egenskaper hos enskilda politiker eller journalister.

Journalisternas kontroll över publikens uppmärksamhet är t ex helt beroende av medieorganisationens marknadsposition. Hur intresserade journalisterna är av en politikers upplysningar tycks först och främst bero på politikerns maktposition (se t ex Eide 1984, Hess 1986; Holmberg och Esaiasson 1988).

Status och position i sin organisation (partiet, tidningen), och organisationens styrka i förhållande till andra organisationer (t ex ett partis väljarstöd, marknadspositionen) är helt avgörande för aktörernas möjligheter att utöva inflytande.

De maktrelationella studierna tycks därför oftast betrakta kampen över innehållet som en kamp mellan organisationer. Visserligen sköts interaktionen mellan organisationerna av enskilda journalister och politiker, men aktörernas styrkeposition tycks i allt väsentligt vara relaterad till egenskaper hos organisationen. Forskarna ställer oftast inte frågan om de enskilda journalisterna har makt relativt de enskilda politikerna, utan slutsatserna handlar snarare om vilken maktställning medierna har gentemot

partierna/de politiska aktörerna.

Detta kan tyckas vara underligt med tanke på det maktrelationella perspektivets betoning av strategiskt handlande hos enskilda aktörer. Orsaken är förmodligen att studiernas huvudsyfte normalt inte är att besvara maktfrågorna, utan snarare att beskriva hur massmedierna bevakar politiken och varför, företrädesvis i syfte att förklara massmediernas effekter på väljarnas politiska beteende. Detta är förmodligen också skälet till att så liten uppmärksamhet ägnats åt studier av den journalistiska arbetsprocessen och av journalister i allmänhet⁶.

⁶ Det är intressant är att fundera över hur detta påverkar resultatet. De maktrelationella studierna kommer fram till att journalisterna har en förhållandevis stark ställning gentemot politikerna. Detta skall jämföras med de organisationsstrukturellt inriktade studierna, som menar att journalisternas styrkeposition gentemot nyhetskällorna är mycket svag. En tänkbar förklaring till denna skillnad är att man helt enkelt har olika studieobjekt. De organisationsstrukturellt inriktade studierna har fokus riktat mot journalisterna och den journalistiska arbetsprocessen. De maktrelationella studierna studerar i allmänhet enbart de politiska aktörerna. Skillnaderna i slutsatser kan därför bero på vem man studerar. Det finns dock andra tolkningsmöjligheter. En andra tänkbar förklaring till de olika slutsatserna är att man avser helt olika situationer och aktörer. De maktrelationella perspektivet diskuterar vanligtvis styrkeförhållandet mellan politiker och politiska journalister, företrädesvis under valrörelser. Det organisationsstrukturella perspektivet granskar istället det journalistiska arbetet i allmänhet och slutsatserna avser också andra journalistkategorier och beslutsfattare. Det är möjligt att just de politiska journalisterna har en speciell och starkare ställning gentemot de politiska beslutsfattarna än andra journalister (den brittiske sociologen Tunstall, 1970, kom t ex, i sin studie av de engelska lobby-reportrarna, fram till att de politiska reportrarna hade en stark ställning gentemot politikerna. Tunstall kan samtidigt anses höra hemma bland de organisationsstrukturellt inriktade forskarna). Det är också möjligt att denna styrka är speciellt märkbar i i den speciella situation som en valrörelse utgör. En tredje förklaring till de olika slutsatserna är dock också möjlig. Det kan helt enkelt vara så att man studerar helt olika typer av påverkan vilket också gör att man kommer till olika slutsatser. De organisationsstrukturella forskarna är mer inriktade på att studera hur strukturella faktorer påverkar och begränsar de olika aktörernas handlingsfrihet (strukturellt inflytande), medan de maktrelationella studierna mer är inriktade på medvetet strategiskt handlande och påverkan från enskilda aktörer (intentionell påverkan, d v s maktutövning).

10. SAMMANFATTNING

När det gäller beslutsfattarnas åsikter om journalister och journalistik finns många negativa element i inställningen. Beslutsfattarna är dock inte entydigt kritiska. Åsikterna beror på en mängd faktorer.

Först och främst finns det en stark respekt (rädsla) för mediernas inflytande. Denna kombineras med en stark känsla av beroende. Dessa två tillsammans gör att beslutsfattarna ofta upplever sig vara i underläge gentemot journalisterna och medierna, vilket bidrar till de negativa inslagen i åsikterna.

I övrigt tycks egna erfarenheter av kontakter med journalister, erfarenheter av massmediernas faktiska bevakning samt vilka förväntningar man har på journalisterna och journalistiken ha betydelse för inställningen.

Inom forskningen karaktäriseras relationen mellan journalister och beslutsfattare knappast som ett förhållande fyllt av motsättningar. Ömsesidigt beroende är istället den beteckning som forskarna använder för att karaktärisera relationen. Konflikt-elementen är främst relaterade till journalisternas och politiker-nas olika yrkesroller. Samtidigt finns också en rad gemensamma intressen som gör att man samarbetar.

Beslutsfattarna använder en mängd tekniker och strategier i syfte att försöka påverka och styra nyhetstutbudet. I den stenhårda kampen om uppmärksamheten är detta en nödvändighet. Att vara makthavare ger många möjligheter att få uppmärksamhet i medierna.

För det första har många beslutsfattare byggt upp kontinuerliga kanaler till medierna och offentligheten. Journalisternas arbetsrutiner gör dessutom att de koncentrerar sin bevakning på vissa centralt placerade makthavare. För toppolitikerna är det därför nästan omöjligt att komma undan massmediernas intensiva bevakning, även om de skulle vilja. Omöjligheten att slippa offentligheten är själva utgångspunkten för toppolitikernas verksamhet. Att

försöka styra och kontrollera offentligheten -- medierna -- blir därför en både överlevnadsstrategi och ett offensivt vapen i den politiska striden.

Tre teorier om vem som har makten över nyhetsutbudet har identifieras i genomgången. Dessa har lägger olika vikt vid källornas inflytande över nyhetsutbudet och kommer också till olika slutsatser om vem det är som har makten.

De journalistiska förklaringarna hävdar att de enskilda journalisternas politisk ideologi och personliga värderingar (och/eller deras professionella rolluppfattning) styr nyhetsutbudet. De empiriska studierna består av jämförelser mellan journalisternas värderingar och den bild av verkligheten som framkommer i nyhetsmedierna. I vissa fall görs också jämförelser med olika experters och forskares bild av verkligheten.

Slutsatserna är att mediebilderna i allt väsentligt överensstämmer med journalisternas bild av världen. Den är negativ, har en liberal (eller vänsterorienterad) "bias" och är emot etablerade värden, traditioner och institutioner.

De organisationsstrukturella förklaringarna hävdar att journalisternas arbete till stor del är omgärdat av en rad strukturella begränsningar och att de enskilda journalisternas makt över nyhetsutbudet är tämligen begränsat. Arbetsrutiner, tidspress, resursbrist och stenhård konkurrens på marknaden styr hur medieutbudet ser ut. De empiriska studierna består oftast av studier av den journalistiska arbetsprocessen eller av intervjuer med journalister.

Slutsatsen om vem som har makten över nyhetsutbudet är oftast att journalisterna oftast befinner sig i ett underläge gentemot sina källor. Det främsta argumentet för detta är att de har färre valmöjligheter än politikerna. Det är inte journalisterna som avvisar källorna, utan källorna som avvisar journalister (politikerna kan alltid vända sig till andra journalister för att få positiv publicitet).

(3) De maktrelationella förklaringarna ser både nyhetskällorna och journalisterna som resursstarka aktörer som agerar strategiskt emot varandra i syfte att påverka nyhetsutbudets utseende. Källor och journalister står i ett ömsesidigt beroendeförhållande till varandra, genom att var och en är i kontroll över något som den andre är intresserad av.

Vem som har makten över utbudet beror på hur intressad den ene aktören är av det den andre har att erbjuda, samt på vilken kontroll aktören har över den egna resursen. De empiriska studierna består av undersökningar av politikernas mediestrategier (och hur väl de lyckas) samt av studier av hur politiker får framträda i medierna (i förhållande till hur de själva vill framträda).

Den generella slutsatsen är att makten över innehållet växlar, men att journalisterna har en mycket inflytelserik ställning. Förklaringarna till vem som har den starkaste ställningen finns i aktörerna organisatoriska eller strukturella bas snarare än i individuella, personliga egenskaper.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Agranoff, Robert (1976): The Management of Election Campaigns. Boston: Beacon.
- Arterton, Christopher F (1984): Media Politics. The News Strategies of Presidential Campaigns. Lexington, Massachusetts: Lexington Books, D.C. Heath and Company.
- Asp, Kent (1978): Kungstorgssockupationen i Göteborg. Studier kring information och opinionsbildning. Stockholm: Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, 91.
- Asp, Kent (1982): "Väljarna och massmediernas partiskhet". I Väljare Partier Massmedia. Stockholm: Publica.
- Asp, Kent (1983): "The Struggle for the Agenda. Party Agenda, Media Agenda and Voter Agenda in the 1979 Swedish Election Campaign". Communication Research, 3:333-355.
- Asp, Kent (1985): "Journalisternas inflytande i valkampen". I Makten från folket. 12 uppsatser om folkstyrelsen. Folkstyrelsekommittén, Stockholm: LiberFörlag/Allmänna förlaget.
- Asp, Kent (1986): Mäktiga massmedier. Studier i politisk opinionsbildning. Stockholm: Förlaget Akademilitteratur AB.
- Asp, Kent (1988): "Politisk journalistik. Studier i mediernas partiskhet och makt". Ulla Carlsson (red.), Forskning om journalistik. En antologi från NORDICOM-Sverige. (Nordikomnytt/Sverige 4:7-51).
- Atwood, Erwin (1980): "From Press Release to Voting Reasons: Tracing the Agenda in a Congressional Campaign". I Dan Nimmo (ed.), Communication Yearbook 4, New Brunswick: Transaction Books.
- Bardran, A.R. (1988): "Press-Government Relations in Jordan: A Case Study". Journalism Quarterly, 65:335-340.
- Bergström, Hans (1988): Televisionens val. Rapport 8'88, Näringslivets MediaInstitut, Stockholm.

- Berkowitz, Dan (1987): "TV News Sources and News Channels: A Study in Agenda-Building". Journalism Quarterly, 64:508-513.
- Bjereld, Ulf (1989): Svensk mellanösternpolitik. Sveriges agerande och ställningstagande gentemot konflikterna i mellanöstern 1947-1985. Stockholm: Carlsson Bokförlag AB.
- Black, Edwin R. (1982): Politics and the News. The Political Functions and the Mass Media. Toronto: Butterworths.
- Blanchard, R. (ed.) (1974): Congress and the News Media. New York: Hasting House.
- Blumenthal, S. (1981): The Permanent Campaign. Boston: Beacon.
- Blumler, Jay G. och Gurevich, Michael (1981): "Politicians and the Press. An essay on Role Relationships". I Dan Nimmo och Keith Sanders (eds.), Handbook of Political Communication. California: Sage Publications.
- Bolin, Göran (1987): Uppdrag Sverige - ett TV-programs effekter på myndigheters och allmänhetens värderingar och åsikter. Institutionen för Teater- och filmvetenskap, Stockholm (D1-uppsats, stencil).
- Boyd, Douglas A.: "A Q-Analysis of Mass Media Usage by Egyptian Elite Groups". Journalism Quarterly, 55:501-507.
- Bratbak, Berit och Olsen, Johan P. (1980): "Departement og opinion. Tilbakeføring av informasjon om virkningerne av offentlige tiltak". I Olsen, Johan P., Meninger og makt. Bergen: Universitetsforlaget.
- Bäck, Henry (1979): Den Utrikespolitiska dagordningen. Makt. Protest och internationella frågor i svensk politik 1965-1973. Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Børde, Haakon (1981): "En journalist kan spørre mer enn kilden våger å svare". Pressens Årbog 1981-1982: 141-152.
- Clotfelter, James och Peters, Guy (1974): "Mass Media and the Military: Selected Ratings of Fairness". Journalism Quarterly, 51:332-334.

- Cobb, R.W. och Elder, C.D. (1971): "The Politics of Agenda Building: An Alternative Perspective for Modern Democratic Theory". Journal of Politics, 33:892-915.
- Cobb, R.W. och Elder, C.D. (1981): "Communication and Public Policy". I D.D. Nimmo och K.R. Sanders (eds.), Handbook of Political Communication. Newbury Park, CA: Sage.
- Cockerell, Michael m fl (1984): Sources close to the Prime Minister. Inside the hidden world of the news manipulators. London: Macmillan Publishers Limited.
- Cohen, Bernard C. (1963): The Press and Foreign Policy. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Cohen, Yoel (1986): Media Diplomacy. The Foreign Office in the Mass Communications Age. London: Frank Cass and Company Ltd.
- Cook, Fay Lomax, Tyler, Tom R.; Goetz, Edward, G.; Gordon, Margaret; Protes, David; Leff, Donna and Molotch, Harvey (1983): "Media and Agenda Setting: Effects on the Public, Interest Group Leaders, Policy Makers, and Policy". The Public Opinion Quarterly, 47:16-35.
- Cook, Timothy E. (1988): "Press Secretaries and Media Strategies in the House of Representatives: Deciding Whom to Pursue". American Journal of Political Science 32:1047-1069.
- Daugaard Jensen, Poul Erik (1981): "Fra problem til sag på politiske dagsordner". Tidsskrift for samfunnsforskning, 22:39-61.
- Davidson, Phillips W. (1974): "News Media and International Negotiation". The Public Opinion Quarterly, 38:174-191.
- Dunn, Delwer D. (1969): Public Officials and the Press. Reading MA: Addison-Wesley.
- Dunwoody, Sharon och Ryan, Michael (1983): "Public Information Persons as Mediators Between Scientists and Journalists". Journalism Quarterly, 60:647-656.
- Dunwoody, Sharon och Scott, Byron (1982): "Scientists as Mass Media Sources". Journalism Quarterly, 59:52-59.

- Dyer, Carolyn Stewart och Nayman, Oguz B. (1977): "Under the Capitol Dome: Relationships Between Legislators and Reporters". Journalism Quarterly, 54:443-453.
- Egeberg, Morten; Olsen, Johan P. och Roness, Paul G. (1980): "Opposisjon og opinion". I Olsen, Johan P., Meninger og makt. Bergen: Universitetsforlaget.
- Eide, Martin (1984): "Etter det vi forstår på politisk hold..." Politikere og massemedia. Bergen: Universitetsforlaget.
- Eide, Martin och Hernes, Gudmund (1987): Død og pine! Om massemedia og helsepolitikk. Oslo: FAFO.
- Elleman-Jensen, Uffe (1982): "Journalister og politikere i Danmark". I Andrén, Nils och Reske-Nielsen, Erik (red), Medier og politikk, Köpenhamn: Nord.
- Fico, Frederick (1984): "The Ultimate Spokesman Revisited: Media Visibility of State Lawmakers". Journalism Quarterly, 61:383-391.
- Fjaestad, Björn och Holmlöv, P.G. (1977): Dagspressen och samhället. Stockholm: PAN/Norsteds.
- Fjaestad, Björn och Nowak, Kjell (1971): Massmedia och företagen. Studier och debatt, no.4, Studieförbundet Näringsliv och Samhälle.
- Furhoff, Lars (1974): Makten över medierna. Lund.
- Furhoff, Lars (1981): 91 journalister och deras källor. Journalisthögskolan, Stockholm (stencil).
- Furhoff, Lars (1986): Makten över journalistiken. Stockholm: Natur och Kultur).
- Galtung, Johan och Ruge, Mari Holmboe (1965): "The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers". Journal of Peace Research, 2:64-90.
- Gans, Herbert J. (1979): Deciding What's News: A Study of CBS Evening news, NBS nightly news, Newsweek and Time. New York: Pantheon.

- Gaziano, Cecilie (1985): "Neighborhood Newspapers and Neighborhood leaders. Influences on Agenda Setting and Definition of Issues". Communication Research, 12.
- Ghersetti, Marina (1982): Svensk politisk journalistikk under 1900-talet. C-uppsats, Informationsteknik, Göteborgs universitet.
- Ghorpade, Shailendra (1984): "Sources and Access: How Foreign Correspondents Rate Washington D.C.". Journal of Communication, 34:32-40.
- Gilberg, Sheldon; Eyal, Chaim; McCombs, Maxwell E. och Nicholas, David (1980): "The State of the Union Adress and the Press Agenda". Journalism Quarterly, 75:584-588.
- Glick, E.M. (1966): "Press-Government Relationships: State and H.E.W. departments". Journalism Quarterly, 43:49-56.
- Golding, Peter och Elliott, Phillip (1979): Making the news. New York: Longman.
- Gormley, William Thomas (1975): "Newspaper Agendas and Political Elites". Journalism Quarterly, 52:304-308.
- Graber, Doris A. (1980): Mass Media and American Politics. Washington: Congressional Quarterly Press.
- Grant, Jennifer (1988): "Internal reporting by investigative journalists in China and its influence on government policy". Gazette, 41:53-65.
- Grau, Craig H. (1976): "What Publications Are Most Frequently Quated in the Congressional Record". Journalism Quarterly, 53:716-719.
- Grossman, Michael Baruch och Kumar, Martha Joynt (1979): "The White House and the News Media: Three Phases of Their Relationship". Political Science Quarterly, 94:37-53.
- Grossman, Michael B. och Kumar, Martha J. (1981): Portraying the President: the White House and the News Media. Baltimore: John Hopkins University Press.

- Grossman, Michael Baruch och Rourke, Francis E. (1976): "The Media and the Presidency: An Exchange Analysis". Political Science Quarterly, 91:455-470.
- Hadenius, Stig och Weibull, Lennart (1985): Massmedier. En bok om press, radio & TV. Stockholm: Bonniers.
- Hale, Dennis (1975): "How Reporters and Justices View Coverage of a State Appellate Court". Journalism Quarterly, 52:106-110.
- Hale, Dennis (1978): "Press Releases vs. Newspaper Coverage of California Supreme Court Decisions". Journalism Quarterly 55:696-702.
- Hernes, Gudmund (1978): "Det mediavridde samfunn". I Gudmund Hernes (red.): Forhandlingsøkonomi og blandningsadministrasjon. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hess, Stephen (1981): The Washington Reporters. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Hess, Stephen (1984): The Government/Press Connection. Press Officers and their Offices. Washington D.C.: The Brookings institution.
- Hess, Stephen (1986): The Ultimate Insiders. U.S. Senators in the National Media. Washington D.C.: The Brookings institution.
- Holmberg, Sören och Asp, Kent (1984): Kampen om kärnkraften. En bok om väljare, massmedier och folkomröstningen 1980. Stockholm: Liber Förlag.
- Holmberg, Sören och Esaiasson, Peter (1988): De folkvalda. En bok om riksdagsledamöterna och den representativa demokratin i Sverige. Stockholm: Bonnier Fakta Bokförlag.
- Hvitfelt, Håkan (1985): På första sidan. En studie i nyhetsvärdering. Stockholm: Psykologiskt försvar, nr 131.
- Høyer, Svennik (1982a): "Medienes rolle i den offentlige beslutningsprosess". I Rapporten om Massemedier, NOU 1982:30, Oslo: Universitetsforlaget.
- Høyer, Svennik (1982b): "Om makt og medier". I Rapporten om Massemedier (1982), NOU 1982:30, Oslo: Universitetsforlaget.

- Høyer, Svennik (1982c): "Medienes oppgaver". I Rapporten om Massmedier (1982), NOU 1982:30, Oslo: Universitetsforlaget.
- Jackson-Beeck, Marilyn och Meadow, Robert (1979): "The Triple Agenda of Presidential Debates". The Public Opinion Quarterly, 43:173-180.
- Juergensen, George (1981): News from the White House. Chicago: Chicago University Press.
- Kaid, L.L. (1976): "Newspaper Treatment of a Candidates News Releases". Journalism Quarterly, 53:135-137.
- Kingdon, John W. (1984): Agendas, Alternatives, and Public Policies. Boston: Little, Brown and Company.
- Kinnard, Douglas (1976): "Vietnam Reconsidered: An Attitudinal Survey of U.S. Army General Officers". The Public Opinion Quarterly, 39:445-456.
- Kwadwo, Anokara och Salwen, Michael B. (1988): "Newspaper agenda-setting among elites and non-elites in Ghana". Gazette, 41:201-214.
- Lambeth, Edmund B. (1978): "Perceived Influence of the Press On Energy Policy Making". Journalism Quarterly, 55:11-18.
- Lang, G.E. och Lang, K. (1981): "Watergate: An Exploration of the Agenda-building Process". I C.G. Wilhoit och H. DeBock (eds), Mass Communication Review Yearbook 2. Newbury Park, CA: Sage.
- Lang, G.E. och Lang, K. (1983): The battle for public opinion: The president, the press, and the polls during Watergate. New York: Columbia University Press.
- Larson, James F. (1986): "Television and U.S. Foreign Policy: The Case of the Iran Hostage Crisis". Journal of Communication, 36:108-129.
- Leff, Donna R.; Protes, David L. and Brooks, Stephen C. (1986): "Crusading Journalism: Changing Public Attitudes and Policy-Making Agendas". The Public Opinion Quarterly, 50:300-315.

- Lewin, Leif (1977): Åsiktsjournalistiken och den fackliga demokratin. Stockholm: Rabén och Sjögren.
- Lichter, Robert S.; Rothman, Stanley och Lichter, Linda S. (1986): The Media Elite. Americas New Powerbrokers. Bethesda, Maryland: Adler & Adler Publishers Inc.
- Lindeberg, Per (1983): Blylarmet. Konflikten mellan näringsliv och miljöopinion i närbild. Stockholm: Prisma.
- Linsky, Martin (1986a): Impact. How the Press Affects Federal Policymaking. New York: W.W. Norton.
- Linsky, M.; Moore, J.; O'Donnell, W. och Whitman, D. (1986b): How the Press Affects Federal Policymaking: Six Case Studies. New York: W.W. Norton.
- Lycksell, Sofie (1989): Samspel med disharmoni. En studie av förhållandet mellan politiker och journalister. Uppsats i Statsvetenskap, Göteborgs Universitet.
- Manheim, Jarol B. (1987): "A Model of Agenda Dynamics". I Margaret L. McLaughlin (ed.), Communication Yearbook 10. Beverly Hills, London, New Dehli och Newbury Park: Sage.
- Manheim, Jarol B. och Albritton, Robert B. (1984): "Changing National Images: International Public Relations and Media Agenda Setting". American Political Science Review, 78:641-657.
- Martin, L. John (1981): "Government and the News Media". I Dan Nimmo och Keith Sanders (eds.), Handbook of Political Communication. California: Sage Publications.
- Martin, William P. och Singletary, Michael W. (1981): "Newspaper Treatment of State Government Releases". Journalism Quarterly, 58:93-96".
- Mathiesen, Thomas (1986): Makt og medier. En innføring i mediesosiologi. Oslo: Pax Förlag A.S.
- Meilby, Mogens och Minke, Kim (1983): Når sandheden skal frem. Århus: Borgens Forlag.

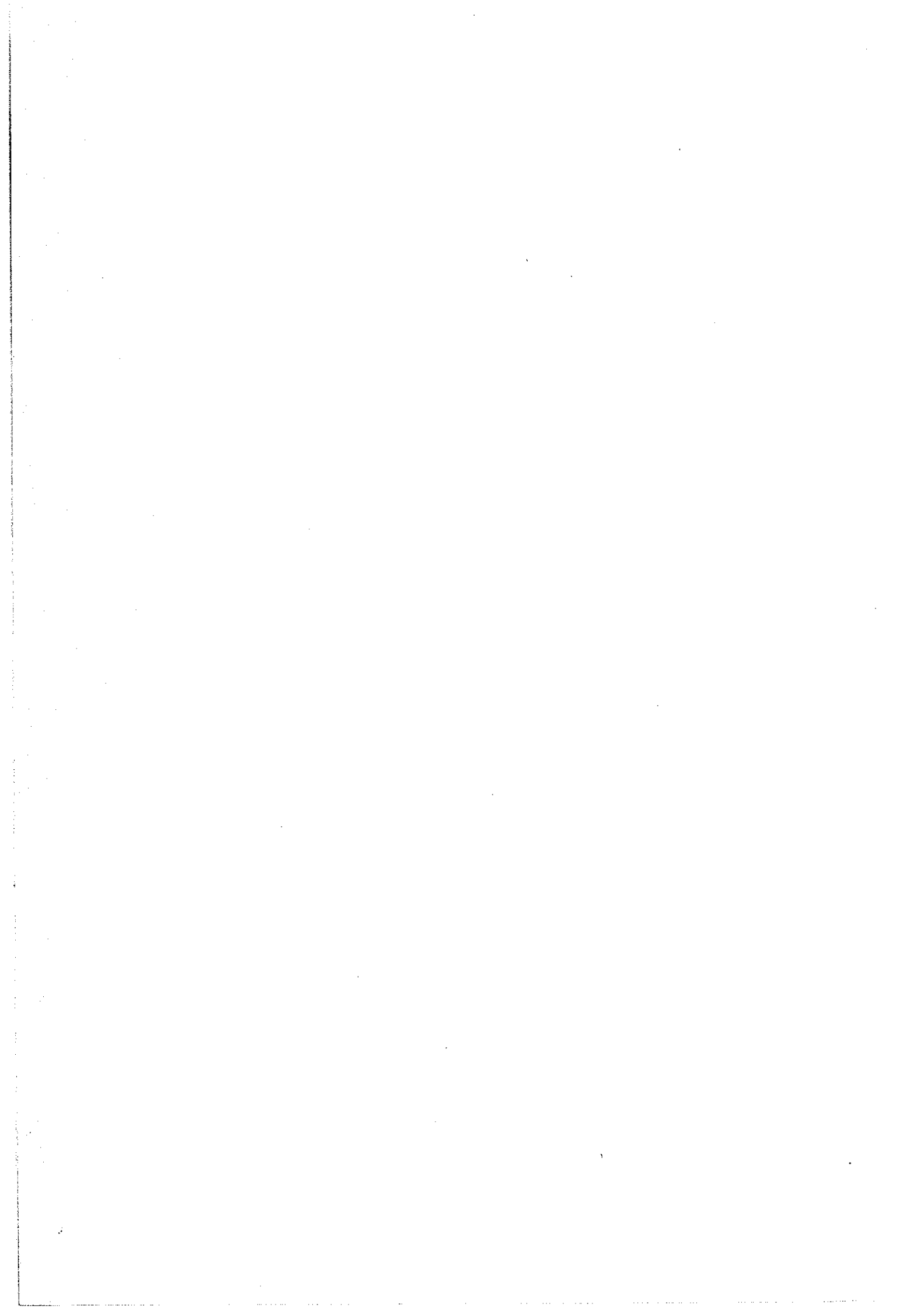
- Miller, Susan Heilmann (1976): Congress, and the News Media: Coverage, Collaboration and Agenda-Setting. Ph.D. dissertation, Stanford University.
- Miller, Susan Heilmann (1977): "News Coverage of Congress: the Search for the Ultimate Spokesman". Journalism Quarterly, 54:459-465.
- Miller, Susan Heilmann (1978): "Congressional Committeeé Hearings and the Media: Rules of the Game". Journalism Quarterly, 55:657-653.
- Miller, Susan Heilmann (1984): "Reporters and Congressmen: Living in Symbiosis". I Graber D. (ed.), Media Power In Politics. Washington: Congressional Quarterly Inc.
- Molotch, Harvey; Protes, David L. och Gordon, Margaret T. (1987): "The Media-Policy Connection: Ecologies of News". I David L. Paletz, Political Communication Research. Approaches, Studies, Assessments, Norwood NJ: Ablex.
- Nelson, Barbara (1984): Making an Issue of Child Abuse: Political Agenda Setting for Social Problems. Chicago: University of Chicago Press.
- Nimmo, Dan (1978): Political Communication and Public Opinion in America. Santa Monica, CA: Goodyear Publishing Company Inc.
- NOU 1982:3 (1982): Maktutredningen. Slutrapport. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olsen, Johan P. och Saetren, Harald (1980): "Massemedier, eliter og menigmann". I Olsen, Johan P., Meninger og makt. Bergen: Universitetsforlaget.
- Orwant, Jack E. och Ullman, John (1974): "Pentagon Officers' Attitudes on Reporting of Military News". Journalism Quarterly 51:463-469.
- Paletz, David; Short, Jonathan; Baker, Helen; Campbell, Barbara; Cooper, Richard och Oeslander, Rochelle (1980): "Polls in the Media: Content, Credibility, and Consequences". The Public Opinion Quarterly, 44:495-513.
- Paletz, David L. och Entman, Robert M. (1981): Media Power Politics. New York: The Free Press.

- Patterson, Thomas E. (1980): The Mass Media Election. How Americans Choose Their President. New York: Praeger.
- Pratt, Cornelius B. och Manheim, Jarol B. (1988): "Communication Research and Development Policy: Agenda Dynamics in an African Setting". Journal of Communication, 38:75-95.
- Press, Charles och VerBurg, Kenneth (1988): American Politicians and Journalists. Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.
- Pritchard, David (1986): "Homicide and Bargained Justice: The Agenda-Setting Effect of Crime News on Prosecutors". The Public Opinion Quarterly, 50:143-159.
- Protest, David L.; Leff, Donna R.; Brooks, Stephen C. and Gordon, Margaret T. (1985): "Uncovering Rape: The Watchdog Press and the Limits of Agenda Setting". The Public Opinion Quarterly, 49:19-37.
- Protest, David L.; Cook, Fay Lomax; Curtin, Thomas R.; Gordon, Margaret T., Leff, Donna R.; McCombs, Maxwell E. and Miller Peter (1987): "The impact of investigative reporting on public opinion and policymaking. Targeting toxic waste". The Public Opinion Quarterly, 51:166-185.
- Puijk, Roel (1987): "Massemediers innvirkning på beslutningsprosesser". Tidsskrift for samfunnsforskning, 28:351-368.
- Puijk, Roel; Østbye, Helge och Øyen, Else (1984): Sosialpolitikk eller sosialpornografi? En analyse av sosialpolitiske reportasjer i pressen. Bergen: Universitetsforlaget.
- Ranney, Austin (1983): Channels of Power. The Impact of Television on American Politics. New York: Basic Books Inc. Publishers.
- Riffe, Daniel (1988): "Comparison of Media and Other Sources of Information for Alabama Legislators". Journalism Quarterly, 65:46-53.
- Rippey, John N. (1978): "Business and Economic News in Pennsylvania Daily Newspapers". Journalism Quarterly, 55:130-134.
- Rippey, John N. (1981): "Perceptions by Selected Executives of Local Business Coverage". Journalism Quarterly, 58:382-387.

- Rivers, W. (1970): The Adversaries - Politics and the Press. Boston: Beacon.
- Rivers, W.L.; Miller, S.H. och Gandy, O. (1975): "Government and the Media". I S.H. Chaffee (ed.), Political Communication: Issues and Strategies for Research. Beverly Hills, CA: Sage.
- Rogers, Everett M. och Dearing, James W. (1988): "Agenda-Setting Research: Where Has it Been, Where is it Going?". I James A. Anderson (ed.), Communication Yearbook 11, Mewbury Park, CA: Sage.
- Russel, Mary (1984): "The Press and the Committe System". I Doris A. Graber (ed.), Media Power in Politics, Washington D.C.: Congressional Quarterly Inc.
- Ryan, Michael (1979): "Attitudes of Scientists and Journalists Toward Media Coverage of Science News". Journalism Quarterly, 56:18-26.
- Ryan, Michael och Martinson, David (1984): "Ethical Values, the Flow of Journalistic Information and Public Relations Persons". Journalism Quarterly, 61:27-34.
- Sagerlöv, Victor (1987): Massmedierna och bilden av LO. Mediestudier kring LO-kongressen 1986. Uppsats i informationsvetenskap C, Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.
- Schoenfeld, Clay A. (1979): "The Press and NEPA: The Case of the Missing Agenda". Journalism Quarterly, 56:577-585.
- Seymour-Ure, Colin (1974): The Political Impact of the Mass Media. London: Constable; Beverly Hills CA: Sage.
- Seymour-Ure, Colin (1982): The American President. Power and Communication. London: The Macmillan Press Ltd.
- Shoemaker, Pamela (1987): "Building a Theory of News Content: A Synthesis of Current Approaches". Journalism Monographs.
- Sigal, Leon (1973): Reporters and Officials: The Organization and Politics of newsmaking. Lexington, Mass.: D.C. Heath and Company.

- Sigal, Leon V. (1975): "Official Secrecy and Informal Communication in Congressional Bureaucratic Relations". Political Science Quarterly, 90:71-92.
- Siune, Karen (1982): Valg kampe i TV og Radio. Århus: Forlaget Politica.
- Siune, Karen (1984): Politik og medier. Århus: Forlaget Politica.
- Sivertsen, Erling (1986): Mer enn nyheter. En sosiologisk analyse av forholdet mellom massemedia og sporrevirksomheten i Stortinget. Hovedoppgave, Sociologisk institutt, Bergen.
- SOU 1975:78: Svensk Press. Pressens funksjoner i samhället. En forskningsrapport från 1972 års pressutredning (1972). SOU 1975:78, Stockholm: LiberFörlag/Allmänna förlaget.
- SOU 1975:79: Svensk Press. Statlig presspolitik. Betänkande av 1972 års pressutredning (1972). SOU 1975:79, Stockholm: LiberFörlag/Allmänna förlaget.
- Spragens, William C. (1980): From Spokes-man to Press Secretary: White House Media Operations. Lanham MD: University Press of America.
- Tankard, James W. och Ryan, Michael (1974): "News Source Perceptions of Accuracy of Science Coverage". Journalism Quarterly, 51:219-225.
- Thurén, Torsten (1986): Vinklad verklighet. Journalisten, sanningen och fantasin. Stockholm: Esselte Studium.
- Thurén, Torsten (1988): Ljusets riddare & djävulens advokater. En bok om den journalistiska yrkesrollen. Stockholm: Tiden.
- Tuchman, Gaye (1978): Making News. A Study in the Construction of Reality. New York: The Free Press.
- Tunstall, Jeremy (1970): The Westminster Lobby Correspondents: a sociological study of national political journalism. London: Routledge & Keegan Paul.
- Tunstall, Jeremy (1971): Journalists at work. London: Constable.

- Walker, J.L. (1977): "Setting the Agenda in the U.S. Senate: A Theory of Problem Selection". British Journal of political Science, 7:433-445.
- Wattenberg, Ben J. (1985): The Good News Is the Bad News Is Wrong. New York: Simon and Schuster Inc.
- Weaver, David och Elliott, Swanzy Nimley (1985): "Who Sets the Agenda for the Media? A Study of Local Agenda Building". Journalism Quarterly, 62:87-94.
- Weaver, David och Wilhoit, Cleveland (1974): "News Magazine visibility of Senators". Journalism Quarterly, 51:67-72.
- Weiss, Carol H. (1974): "What America's Leaders Read". The Public Opinion Quarterly, 38:1-22.
- Westerståhl, Jörgen och Johansson, Folke (1985): Bilden av Sverige. Studier av nyheter och nyhetsideologier i TV, radio och dagspress. Stockholm: SNS.
- Westerståhl, Jörgen och Johansson, Folke (1987): Svensk kärnkraft efter Tjernobyl. En undersökning av expertåsikter, massmedier och folkopinion. Stockholm: SNS Förlag.
- Windahl, Swen (1975): Professionella kommunikatörer: en explorativ studie. Lund: Studentlitteratur.
- Östgaard, Einar (1968): Nyhetsvärdering. Massmedia och nyhetsförmedlingen. Stockholm: Wahlström&Widstrand.

AVDELNINGEN FÖR MASSKOMMUNIKATION
GÖTEBORGS UNIVERSITET

PUBLIKATIONER FRÅN AVDELNINGEN FÖR MASSKOMMUNIKATION

Vid Avdelningen för Masskommunikation publiceras tre serier av avhandlingar och rapporter:

Göteborgsstudier i masskommunikation
Rapporter från Avdelningen för masskommunikation
Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation

Serien 'Göteborgsstudier i masskommunikation' säljes genom bokhandeln.

De två serierna 'Rapporter från Avdelningen för masskommunikation' och 'Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation' säljes genom avdelningens försorg. Beställning kan ske på talong som återfinnes efter publikationsförteckningen.

Redaktör för de tre serierna är tf professor Lennart Weibull. Hittills utkomna publikationer förtecknas nedan.

I. Göteborgsstudier i masskommunikation

1. Lennart Weibull (1983) Tidningsläsning i Sverige. Stockholm: Liber.

II. Rapporter från Avdelningen för masskommunikation

1. Lennart Weibull (1984) Dagspress och etermedier i Sverige 1979-1983. (slut)
2. Jan Strid och Lennart Weibull (1984) Läsvanor och Läsintressen 1979-1983. (slut)
3. Ingela Strid och Lennart Weibull (1984) Annonsbladsläsning i Sverige. Pris: 35 kr.
4. Ronny Severinsson (1985) Publiken möter kabel-TV. Pris: 35 kr. (slut)
5. Lennart Weibull (1985) Närradiolyssnandet i Stockholm 1984. Pris: 35 kr. (slut)
6. Bo Reimer och Lennart Weibull (1985) Dagspress på arbetsplatsen. Pris: 35 kr.
7. Informatörer i Sverige: Arbetsmarknad Framtidsutsikter (1986) Utdrag ur utredningen om informationsutbildning i Sverige (UHA-rapport 1985:13)..

8. Ingela Strid och Lennart Weibull (1986) Mediesverige 1986.
Pris: 45 kr.
9. Bo Reimer (1986) Läsaren och tidningen.
Pris: 55 kr.
10. Rutger Lindahl (1986) Nyheten om mordet på Olof Palme.
Pris: 40 kr.
11. Monika Djerf (1986) Funktioner hos kabel-TV.
Pris: 55 kr.
12. Anders Ohlsson (1986) Att svara eller inte svara - det är frågan.
Pris: 55 kr.
13. Ronny Severinsson (1987) Den nya medieframtiden - TV via satellit och kabel.
Pris: 50 kr.
14. Ingela Strid och Lennart Weibull (1988) Mediesverige 1988.
Pris: 95 kr.

III. Arbetsrapporter från Avdelningen för masskommunikation

1. Lennart Weibull (1984) TRENDER I MASSMEDIANVÄNDNINGEN
Pris: 50 kr.
2. Bo Reimer (1985) TIDNINGSLÄSNING I SÖDRA HALLAND
Pris: 50 kr.
3. Lennart Weibull (1985) LÄSVANOR FÖR SVENSK MORNINGSPRESS
1979-1984.
Pris: 50 kr.
4. Ingela Strid, Lennart Weibull (1985) SPORT I MEDIERNA.
Pris: 30 kr.
5. Lennart Weibull (1985) MASSKOMMUNIKATIONEN I SVERIGE.
Några reflektioner om läget 1985.
Pris: 50 kr.
6. Karl Erik Rosengren, Bo Reimer (1985) INTERNALISERAD
KULTUR. Ett forskningsprogram om värden, individer och
massmedier.
Pris: 50 kr.
7. Robert Burnett, Peter Esaiasson, Bo Reimer (1985)
MILESTONES IN MASS COMMUNICATION RESEARCH: MEDIA EFFECTS.
A REVIEW ESSAY.
Pris: 50 kr.
8. Bo Reimer (1985) VALUES AND THE CHOICE OF MEASUREMENT
TECHNIQUE. The Rating and Ranking of Postmaterialism.
Pris: 50 kr.

9. Lennart Weibull (1986) PRESS, RADIO, TV OCH NYA MEDIER
I JAPAN.
Pris: 50 kr.
10. NYHETSSPRIDNINGEN OM MORDET PÅ STATSMINISTER OLOF PALME.
En sammanställning av Statistiska Centralbyråns
intervjuundersökning 2-4 mars 1986.
Pris: 50 kr.
11. Rune Hedberg och Lennart Weibull (1986) KASSETTIDNINGSLASNING
PÅ GOTLAND.
Pris: 50 kr.
12. Lennart Weibull (1986) MASSMEDIERNAS FRAMTIDA UTVECKLING.
Pris: 50 kr.
13. Ronny Severinsson (1986) TIDNINGSLASNING I SÖDERMANLAND.
Pris: 50 kr.
14. Maria Elliot, Bo Reimer och Lennart Weibull (1986)
TIDNINGSLASNING I KALMAR LÄN.
Pris: 50 kr.
15. Lennart Weibull, Dagspresskollegiet (1986).
LÄSVANOR 1986.
Pris: 50 kr.
16. Bo Reimer och Karl Erik Rosengren (1986). MAPS OF CULTURE:
MACRO AND MICRO.
Pris: 50 kr.
17. Maria Elliot (1986). ALLMÄNHETENS SYN PÅ MASSMEDIERNAS
TRÖVÄRDIGHET.
18. Lennart Weibull (1986) TENDENSER I SVENSK
DAGSTIDNINGSLASNING.
Pris: 50 kr.
19. Bo Reimer (1986) SOCIAL SPACE AND THE STRUCTURING OF
COMMUNICATION PROCESSES.
Pris: 50 kr.
20. Lennart Weibull och Ronny Severinsson (1987) ACTIONS AND
REACTIONS - THE NORDIC COUNTRIES IN AGE OF SATELLITE
BROADCASTING.
Pris: 50 kr.
21. Lennart Weibull (1987) MASSMEDIERNAS RÄCKVIDD 1985/86.
Pris: 50 kr.
22. Ronny Severinsson (1987) DAGSPRESSUTVECKLINGEN I
VÄSTERGÖTLAND 1950-1985.
Pris: 50 kr.
23. Keith Roe (1987) THE SWEDISH MORAL PANIC OVER VIDEO
1980-84.
Pris: 50 kr.

24. Bo Reimer (1987) DAGENS NYHETER I VÄSTRA SVERIGE.
Pris: 50 kr.
25. Ann-Marie Hellenström (1987) LOKAL-TV- ETT REELLT ALTERNATIV
TILL SATELLIT-TV.
Pris: 50 kr.
26. Ronny Severinsson (1987) SKARABORGSPPRESSENS INNEHÅLL
1950-1985.
Pris: 50 kr.
27. Ronny Severinsson (1987) TIDNINGSLÄSNING I ESSUNGA,
GÖTENE OCH VARA.
Pris: 50 kr.
28. Karin Björkqvist (1988) TIDNINGSLÄSNING I GÄSTRIKLAND
- presentation av en läsarundersökning.
Pris: 50 kr.
29. Bo Reimer (1988) READING POSTMATERIALISM
Pris: 50 kr.
30. Lennart Weibull (1988) PUBLICISTISK SED. Ett forsknings-
program om ett regelsystem och dess betydelse för svensk
journalistik.
Pris: 50 kr.
31. Magnus Anshelm och Lennart Weibull (1988) LÄSVANESTUDIEN
1986. Huvudresultat och metodjämförelse.
Pris: 50 kr.
32. Magnus Anshelm (1988) SVERIGE - NU - SOM 86 - en jämförelse
av två undersökningar.
Pris: 50 kr.
33. Rutger Lindahl och Lennart Weibull (1988) PALME I AMERI-
KANSKA ÖGON. En studie av den amerikanska pressens behandling
av nyheten om mordet på statsminister Olof Palme 1986.
Pris: 50 kr.
34. Magnus Anshelm (1988) MASSMEDIERNAS RÄCKVIDD 1986/87 - en
analys av Mediebarometern.
Pris: 50 kr.
35. Ingela Strid (1988) SVENSKA FOLKETS INTRESSEN 1973-1982
En sekundärbearbetning av Testologens mätningar av
intressen.
Pris: 50 kr.
36. Anders Ohlsson och Keith Roe (1988) MÅTT PÅ MÄTNING - En
förundersökning av fördelningssegenskaper och stabilitet
hos linje- och kategoribaserade mått.
Pris: 50 kr.
37. Britt Börjesson (1988) BROTT OCH PUBLICITET
Kriminaljournalistik och pressetik under 1900-talet.

38. Lennart Weibull (1988) RAPPORT FRÅN EN KONTAKTRESA TILL URUGUAY 10-22 april 1988. under 1900-talet.
Pris: 50 kr.
39. Gunilla Jarlbro (1988) EN KVALITATIV STUDIE AV HUR MÄNNISKOR UPPLIVER TIDNINGSSINNEHÅLL.
Pris: 50 kr.
40. Monica Löfgren (1988) KABEL-TV I GÖTEBORG
Pris: 50 kr.
41. Lennart Weibull (1988) LOKAL-TV VIA KABEL
Synen på en ny kanal bland andra medier
Pris: 50 kr.
42. Karin Björkqvist (1988) TIDNINGSLÄSNING I VÄRMLAND
Presentation av en läsarundersökning från våren 1977.
Pris: 50 kr.
43. Keith Roe (1988) ADOLESCENTS' VCR USE: HOW AND WHY
Pris: 50 kr.
44. Monika Djerf (1989) FINNS DET FUNKTIONSDIMENSIONER I MEDIANVÄNDNINGEN? - En faktoranalys.
Pris: 50 kr.
45. Karin Björkqvist (1989) DET POLITISKA TIDNINGSSVALET
Pris: 50 kr.
46. Magnus Anshelm och Jan Strid (1989) LÄSVANOR OCH LÄSINTRESSEN
Pris: 50 kr.
47. Monika Djerf (1989) MASSMEDIER OCH BESLUTSFATTARE: EN LITTERATURSTUDIE
Pris: 50 kr.

Till
 Avdelningen för masskommunikation
 Göteborgs universitet
 Box 504B
 402 21 GÖTEBORG

Undertecknad beställer härmed följande skrifter från
 Avdelningen för masskommunikation:
 Rapporter från Avdelningen: nr

.....
 Arbetsrapporter från Avdelningen: nr

.....
 NAMN:.....

ADRESS:.....

